

2010 06 | INFORMATIE PROFESSIONAL

vakblad voor informatiewerkers

01

UB Nijmegen

**Kwaliteit
meten**

02

METS

**Digitale
ordening**

03

Getest

**Museum-
apps**

04

Zoekparadox

**Gemeente-
sites**

Google
Books
Settlement

BOEKEN OPENEN HUN WERELD

STEUN BIBLIONEF / WWW.BIBLIONEF.NL / POSTBANKNR: 258485

STICHTING BIBLIONEF NEDERLAND

BIBLIONEF

GEEF IEDER KIND LEESPLEZIER

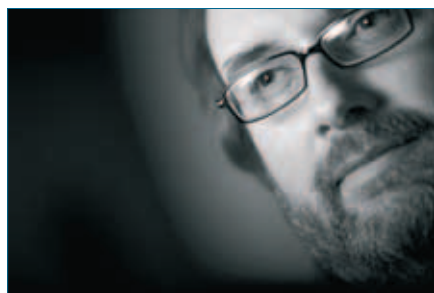

Foto: Rob Acket

REDACTIONEEL

Allesverslindend

Don't Be Evil, het oorspronkelijke bedrijfsmotto van Google, kwam vorig jaar tijdens de IP Lezing steeds boven drijven, voorzien van een stevig aantal vraagtekens. Hoe integer gaat de bijna-monopolist op het gebied van zoeken met onze gegevens om? En hoe objectief zijn de zoekresultaten? Recente privacy-uitglijders van het hippe bedrijf uit Mountain View kleuren dit beeld steeds verder in.

Maar niet iedere informatieprofessional is geïnteresseerd in de diepere vragen van de integriteit. Daarom in deze editie: *what's in it for you?* Wat betekent de uitbreidende macht van Google in de bibliotheek? De komst van Google Books wordt door hele volkstammen in het vak immers geïnterpreteerd als de werkwijze van een allesverslindend monster. De gevolgen van het Google Book Settlement voor bibliotheken worden in het eerste deel van een tweeluik in dit nummer uit de doeken gedaan – vanaf pagina 12.

Voorts krijgt u in deze editie via de bibliotheek van de Radboud Universiteit inzicht in gedrag en meningen van UB-gebruikers (pagina 16 en verder) en wordt vanuit de behoefte van de bezoeker gekeken naar erfgoedinstellingen (vanaf pagina 22). En we verkennen de snel ontwikkelende wereld van de museum-apps, met de kritische vraag of ik met m'n iPhone echt virtueel door de museumcollectie ga huppelen.

Bram Donkers
hoofdredacteur

bramdonkers@informatieprofessional.nl
@bramdonkers

2010 06

nieuws 4 | column 11 | agenda 30 |
verschenen 31 | colofon 32 | exposities 33 |
professional in het nieuws 34 | overstap 34 |

PAG 12 BERNARDETTE DE LANGE

Google Books en bibliotheken

De aankondiging van het ambitieuze Google Books was de aftrap voor een langsepend proces tussen de zoekgigant en Amerikaanse belangenorganisaties van auteurs en uitgevers. Voorlopige uitkomst is een schikkingsvoorstel, met mogelijk ingrijpende gevolgen voor de boekensector. In het eerste deel van een tweeluik komen dit schikkingsvoorstel en het monsterverbond met bibliotheken aan bod.

PAG 16 HARRIE KNIPPENBERG

Inzicht krijgen in gebruikersgedrag

De bibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen heeft de afgelopen jaren verschillende onderzoeksonderwerpen en -methoden ter hand genomen. Het doel: inzicht krijgen in gedrag en meningen van gebruikers en op basis daarvan diensten te ontwikkelen die maximaal aansluiten bij de gebruikersbehoeften. Een kijkje in de onderzoekspraktijk van de UB Nijmegen.

PAG 22 SASKIA VAN BERGEN EN PETER VERHAAR

Digitale bestanden overzichtelijk ordenen

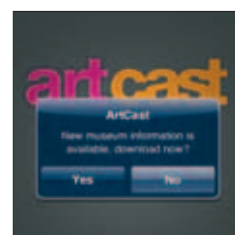
Erfgoedinstellingen stellen steeds meer boeken en handschriften digitaal beschikbaar. Om dat gebruiksvriendelijk te kunnen doen, is meer nodig dan een reeks digitale bestanden. Een bezoeker wil immers geen losse afbeeldingen bekijken, maar virtueel door een boek kunnen bladeren. De instellingen maken gebruik van standaarden zoals METS om dat voor elkaar te krijgen.

PAG 26 ALICE DE JONG

SERIE: 7 museumapps getest

In de strijd om de aandacht van de (potentiële) bezoeker hebben musea de afgelopen jaren grote veranderingen doorgemaakt. Objecten en expertise worden op een nieuwe manier voor het voetlicht gebracht. Zo kan een app nieuwe bezoekers aanspreken en interesse wekken in de museumcollectie. Toch is het aanbod van museumapps vooralsnog klein, ontdekte Alice de Jong.

Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 9 juli.

Bijdragen voor dat nummer zijn welkom tot 21 juni.

Durf te vragen komt naar de bibliotheek

Openbare bibliotheken zoeken naar nieuwe wegen om vragen te beantwoorden.

In de Stadsbibliotheek Haarlem zullen tijdens de Week van de Mediawijsheid Durfte-vragen-sessies plaatsvinden. Durf te vragen is een concept dat op Twitter is ontstaan. Mensen die een antwoord zoeken en dat via Google en hun eigen netwerk niet kunnen vinden, kunnen op Twitter de vraag stellen en voorzien van de hashtag #durfttevragen. Gebruikers die de vraag zien maar geen antwoord weten, kunnen het vraagbericht retweeten zodat meer Twitteraars de vraag te zien krijgen.

Durf te vragen kent ook een fysieke variant. Overal in het land vinden bijeenkomsten plaats waar mensen vragen kunnen stellen. De aanwezigen proberen samen met een procesbegeleider een antwoord te vinden. Meestal worden de vragen ook getwitterd, zodat zich nog meer mensen

over de vraag kunnen buigen.

Volgens Jan Klerk van de Stadsbibliotheek Haarlem is het ook een interessant concept voor openbare bibliotheken, zeker nu de vraag- en antwoorddienst @ladin per 1 juli a.s. ophoudt te bestaan. Durf te vragen is volgens Klerk interessant omdat het over 'sociaal', 'open communicatie', 'ontmoeten', 'verbinden', 'zelfvertrouwen', 'empowerment', 'participatie' en 'kennisdeling' gaat. 'Dat zijn allemaal zaken,' schrijft Klerk op zijn weblog, 'die je ook in de theorie van Bibliotheek2.0 tegenkomt en verder is durfttevragen natuurlijk een echte mediawijsheidactiviteit. Je kan dus rustig zeggen dat het concept durfttevragen naadloos in de bibliotheek ingepast zou moeten kunnen worden.'

Er zijn meer bibliotheken bezig om vragen

Foto: Keith Hinkle

en antwoorden op vernieuwende manieren te faciliteren. Bibliotheek Rotterdam organiseert onder de naam 'Vraag het de bieb!' elke zaterdag in samenwerking met Radio Rijnmond een twee uur durende live uitzending op de radio. Het radioprogramma wordt uitgezonden vanuit de Centrale Discotheek.

www.durfttevragen.com

www.mediawijzer.net

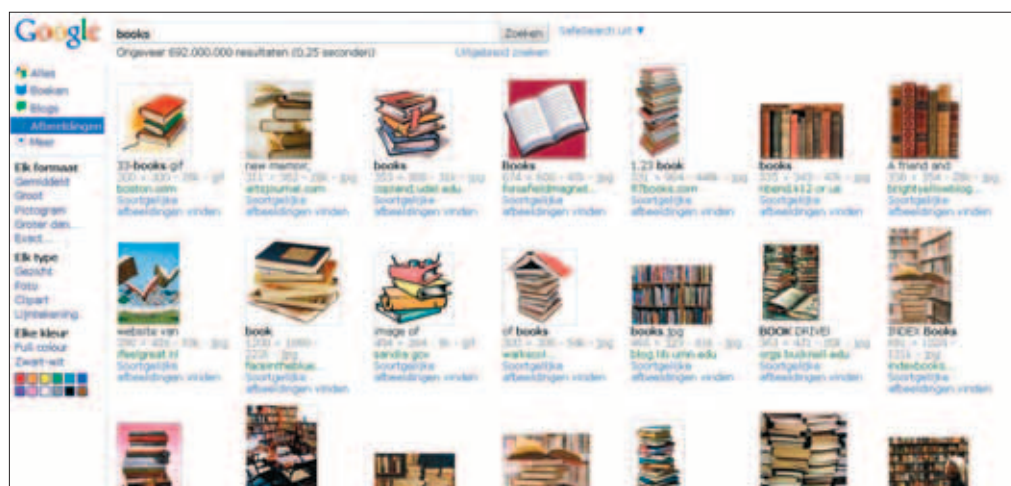
<

Google Images mag van Duitse rechter

Thumbnails vormen geen inbreuk op auteursrecht.

De beeldzoekmachine Google Images is niet in strijd met het Duitse auteursrecht. Dat heeft het Duitse hooggerechtshof onlangs besloten. Het weergeven van thumbnails (kleine, aanklikbare plaatjes) van auteursrechtelijk beschermde foto's, illustraties of andere afbeeldingen is volgens het Bundesgerichtshof op zichzelf geen overtreding van de auteurswet.

Een Duitse kunstenares had een rechtszaak tegen Google aangespannen omdat ze vond dat Google inbreuk maakte op

haar intellectuele eigendomsrechten door zonder toestemming thumbnails van foto's van haar werk te laten zien als gebruikers zochten op haar naam. In 2008 gaf de recht-

bank haar gelijk. Google ging in hoger beroep bij het hooggerechtshof en won de zaak alsnog.

Volgens juristen is het vonnis van grote betekenis omdat het

Bundesgerichtshof een principiële uitspraak heeft gedaan die ook geldt voor andere zoekmachines, beeldbanken en webmasters die thumbnails gebruiken.

<

Informatie op gemeentelijke sites onvindbaar

Burgers vinden geen concrete antwoorden op hun vragen.

Foto: Marco Gomes

Burgers vinden op sites van gemeenten niet wat ze zoeken. Grote gemeentes doen het beter dan kleine. Dat blijkt uit een onderzoek onder veertig gemeenten door de Universiteit Twente en Sdu. Aan de hand van een fictieve burger (Samira, 18, zwanger en in de bijstand) onderzocht Willem Pieterse van de Universiteit Twente of informatie op gemeentesites aan de hand van concrete zoekopdrachten ook gemakkelijk te vinden is. 'Samira' is op zoek naar informatie over vijf onderwerpen: 'Hulp bij kind krijgen', 'Geld alleenstaande moeder', 'Geld voor kind alleenstaande moeder', 'Subsidie voor kind' en 'Bijstand alleenstaande moeder'. Aan de hand van de casus verwacht Pieterse dat de zoeker uitkomt bij informatie over bijzondere bijstand en een link te zien krijgt die naar een aanvraagformulier leidt. Omdat Samira de term bijzondere bij-

stand niet kent en niet weet dat zij daar waarschijnlijk recht op heeft, spreekt Pieterse van een 'zoekparadox'. 'Als ik de juiste zoekterm niet weet, kan ik het product niet vinden, maar ik moet de naam van het product kennen om te weten welke zoekterm ik moet gebruiken.' Pieterse zocht de termen op 40 gemeentelijke sites op en ontdekte dat Samira op bijna 73 procent van de sites geen bruikbare informatie vindt naar aanleiding van haar vragen. Op sites van grote gemeentes (meer dan 150.000 inwoners) had Samira meer geluk dan op sites van kleinere plaatsen (minder dan 20.000 inwoners). Bij 54 procent van de grote gemeenten en bij 7 procent van de kleine gemeenten komt de zoeker uiteindelijk bij het formulier uit om bijzondere bijstand aan te vragen. Volgens Pieterse maken gemeentesites te veel gebruik

van ambtelijke taal en helpen ze de burger niet bij zijn zoektocht. Het komt volgens de onderzoeker ook regelmatig voor dat zoekmachines op gemeentesites vastlopen of blanco pagina's laten zien na een zoekopdracht. Pieterse doet in zijn onderzoek een aantal aanbevelingen ter verbetering van de vindbaarheid van diensten op gemeentelijke sites:

- > breng zoektermen in kaart die de gemeente gebruikt voor diensten;
- > maak een onderscheid tussen producten en diensten en ambtelijke informatie;
- > leid de burger vanaf de homepage meteen het digitale loket in;
- > schrijf op het taalniveau van de klant;
- > bied de klant meer ondersteuning aan op zijn niveau;
- > geef de klant feedback;
- > trek de klant een ander kanaal in, als hij er niet uitkomt na een x-aantal clicks.

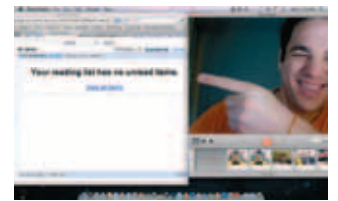
>> Problemen voor eboekwinkel van Apple

In Europa stuit Apple op juridische problemen bij de opening van de iBookstore, de plek waar eigenaren van de iPad digitale boeken kunnen kopen. Apple wil namelijk de prijs bepalen waartegen de eboeken worden verkocht. De Europese wetgeving verbiedt vaste prijsafspraken en kartelvorming. Uitgevers moeten in staat zijn om hun eigen prijzen te bepalen. <

>> Bevrijd van irrelevante e-mail

Werknemers verspillen veel tijd aan onderbrekingen door bijvoorbeeld nutteloze e-mails en telefoontjes. Het nieuwe programma AwayFind probeert de gebruiker te beschermen tegen irrelevante mail. AwayFind scant de mail van de gebruiker en waarschuwt per sms, tweet of instant message als er een belangrijk bericht binnenkomt. Het programma kan e-mail van een bepaalde afzender of met een bepaald onderwerp ook automatisch doorsturen naar een collega. De gebruiker stelt zelf de criteria in waarop AwayFind e-mail moet beoordelen.

www.awayfind.com

Veel mensen streven naar een lege inbox

>> Autonomy moderniseert Interwoven

Autonomy, leverancier van infrastructuursoftware voor ondernemingen, kondigt nieuwe functionaliteiten aan voor zijn webcontentmanagementplatform. Dit platform, bestaande uit Autonomy Interwoven TeamSite, LiveSite en Virage MediaBin, is gebaseerd op Autonomy's Intelligent Data Operating Layer (IDOL). De nieuwe functionaliteiten zijn erop gericht om een internetervaring te bieden die aansluit bij de verwachting van gebruikers. <

>> Muziekbibliotheek Arnhem gesloten

De muziekafdeling van de Bibliotheek Arnhem wordt gesloten als gevolg van een bezuinigingsmaatregel. De etage die nu is bestemd voor de muziekbibliotheek wordt ontruimd, waardoor er plaats ontstaat voor activiteiten die geld opleveren, zoals het geven van cursussen. De collectie wordt verspreid over de andere verdiepingen van het gebouw. <

Foto: ozmafan

>> NAI Uitgevers publiceert boek met tags voor gsm

Het boek *Check in / Check uit. De digitalisering van de openbare ruimte* van het Rathenau Instituut en NAI Uitgevers bevat tags die gelezen kunnen worden door smartphones. De tags vormen tegelijkertijd de illustraties van het boek, dat zes casestudies bevat over digitale identiteiten in de publieke ruimte. Door de tags met de mobiele telefoon uit te lezen, krijgt de lezer direct toegang tot up-to-date informatie, filmpjes en achtergronddocumenten. Zo krijgt ook het fysieke boek een digitale identiteit. <

>> 'Ophief over privacy overdreven'

Google heeft bij het maken van foto's voor Google Street View drie jaar lang gegevens van draadloze netwerken opgenomen en bewaard. Dat is aan het licht gekomen door onderzoek van een Duitse privacytoezichthouder. Google vindt de ophief over deze privacy-schending overdreven. CEO Eric Schmidt zei onlangs op een conferentie dat de privacy-inbreuk schadelijker is geweest voor de reputatie van het zoekbedrijf dan voor de mensen wier privégegevens zijn opgenomen. <

NBD/Biblion lanceert De Boekensalon

Nieuwe site verbindt community met commercie.

Begin juni wordt De Boekensalon, de nieuwe boekensite van NBD/Biblion, gelanceerd. De Nederlandse Bibliotheekdienst (NBD) en Biblion bundelen op deze site de schat aan boekeninformatie die ze in huis hebben. De site is onderverdeeld in de rubrieken 'Boeken', 'Schrijvers' en 'Salon'. Directeur van NBD/Biblion Henk Das streeft naar een site met 'met een hoog 2.0-karakter', zegt hij in Boekblad. 'Bezoekers moeten met elkaar in gesprek kunnen gaan.' Volgens de hoofdredacteur Annemarie van der Pol van De Boekensalon is het communi-

ty-element 'onderscheidend' voor de site. In Boekblad zegt zij: 'Dat maakt ons anders. Lezers kunnen elkaar ontmoeten, er komen schrijversportretten.' De Boekensalon kent ook een commerciële functie. Van der Pol: 'We gaan een koop- en verkoopfunctie ontwikkelen, waarschijnlijk via bol.com. Ook kunnen bezoekers boeken via de site verkopen.' Das ziet ook veel in de distributie van ebooks via De Boekensalon, vertelt hij in Boekblad. 'We beschikken al over een e-portal waar mensen ebooks via de bibliotheek kunnen lenen, wellicht dat ze

dat straks via de site kunnen doen.' Volgens Das denken uitgevers nog te ouderwets over het digitale boek: 'Alleen zijn de uitgevers niet zo snel. Ze blijven hangen aan het paradigma van het analoge boek, willen het ebook net zo verkopen als het folio. Als we bijvoorbeeld twaalf keer de nieuwe Connie Palmen willen hebben, is het logisch dat we een licentie kopen om dat boek twaalf keer voor een bepaalde tijd uit te lenen, waarna de enen en nullen weer verdwijnen. Maar van de uitgever moeten we dan twaalf keer het ebook kopen.'

www.deboekensalon.nl <

Foto: Adrian Miles

Amazon updatet boeken

Boekwinkel Amazon biedt eigenaren van de Kindle ereader een nieuwe dienst aan. Verbeterde versies van boeken kunnen gratis en met toestemming van de gebruiker geüpload wor-

den via de draadloze verbinding van de Kindle. Eerder kwam Amazon negatief in het nieuws toen het online winkelbedrijf zonder toestemming boeken van George Orwell verwijderde. <

Franse uitgevers bieden ebooks centraal aan

Samenwerken om beter te concurreren met Google en Apple.

Franse boekverkopers krijgen de mogelijkheid om ebooks van verschillende uitgevers op één plek aan te bieden. Na lang overleg zijn Franse uitgevers het eens geworden over een centraal aanbod van hun digitale boeken. De uitgevers houden het recht om hun boeken ook in een eigen ebookwinkel aan te bieden.

Franse winkelketens zoals Fnac en Virgin Megastore hadden al eerder gevraagd om

een centraal aanbod van elektronische boeken. Ze willen de eboeken in één catalogus aanbieden zoals dat ook gebeurt met papieren boeken. Aanvankelijk reageerden de uitgevers sceptisch op het verzoek omdat ze bang waren dat een van de uitgevers bevoordeeld zou worden door een gezamenlijk platform.

Nu Google heeft aangekondigd met een eigen ebookwinkel te komen en Apple hard

Met een ereader op een terras in Parijs

Foto: Jorunn D. Newth

aan de weg timmert met de iBookstore voor de iPad, hebben de Franse uitgevers er toch voor gekozen om samen te werken. De uitgevers vragen nu van de Franse overheid om het ebook, net als het papieren boek, te beschermen door middel van een vaste boekenprijs en een laag btw-tarief. In Vlaanderen heeft de overheid onlangs een half miljoen euro subsidie gegeven voor de ontwikkeling van een centraal ebookplatform. <

Foto: Snapshot CT Libraries

Studenten proberen een Kindle uit

Studenten willen liever geen Kindle

Ereader is niet snel en flexibel genoeg voor academisch onderwijs.

Studenten van de Darden School of Business van de universiteit van Virginia willen geen Kindle gebruiken voor hun studie. 75 tot 80 procent van de 62 deelnemers aan een pilot met de ereader van Amazon zegt dat het apparaat niet geschikt is voor academisch gebruik. Bijna alle deelnemende studenten waren overigens wel enthousiast over de Kindle als leesapparaat voor persoonlijk gebruik.

De Kindle is 'niet flexibel genoeg' voor de studenten, zegt Michael Koenig, hoofd van het MBA-programma van de Darden School of Business. Het apparaat kan traag zijn. 'Je kunt niet snel en eenvoudig navigeren tussen pagina's, documenten, grafieken en tabellen.' Papieren boeken en artikelen zijn geschikter voor het onder-

wijs. Sommige studenten gebruikten de Kindle wel om boeken en artikelen te lezen ter voorbereiding van colleges, maar grepen tijdens de colleges en werkgroepen weer naar papier.

Darden is de eerste deelnemer aan de Kindle Education Pilot van Amazon die de resultaten van de proef met de ereader bekendmaakt. Naast Darden doen er nog zes Amerikaanse universiteiten mee. In totaal zullen 600 studenten de Kindle gebruiken tijdens de pilot.

In 2007 werd in Nederland een aantal pilots gehouden met ebookreaders op scholen en universiteiten. Toen werd ook al gezegd dat de geteste ereaders te traag waren en dat bladeren binnen een tekst niet goed functioneerde. <

Lira stopt met auteursrechten-controle software

Online Inbreuk Speurder is niet langer actief.

De stichting Literaire rechten auteurs (Lira) biedt niet langer de Lira Online Inbreuk Speurder (LOIS) aan. Uit een evaluatie is gebleken dat er te weinig van de dienst, die sinds 2009 werd aangeboden, gebruik werd gemaakt. 'Omdat de kosten van het in stand houden van LOIS niet onaanvaardbaar zijn en omdat blijkt dat er zo weinig gebruik wordt gemaakt van deze dienst, heeft Lira besloten om te stoppen met het aanbieden van LOIS,' aldus de auteursrechtenorganisatie in haar nieuwsbrief.

Het plagiaatopsporingsprogramma LOIS bood auteurs de mogelijkheid om hun eigen teksten te vergelijken met andere teksten op internet en op die manier ongeautoriseerde online verspreiding van hun werk op te sporen.

Lira vermoedt dat een belangrijke doelgroep van de dienst, de journalisten, gebruik maakte van de Plagiaatopsporingsdienst van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ). Deze dienst werd in dezelfde tijd geïntroduceerd als de Online Inbreuk Speurder

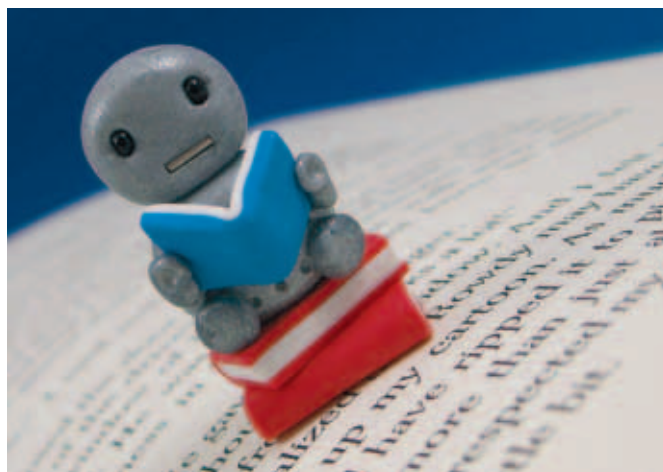

Foto: itybittiesforyou

Robots kunnen auteursrechteninbreuken opsporen

van Lira. Andere schrijvers gebruiken volgens Lira waarschijnlijk Google en goedkope antiplagiatprogramma's om ongeoorloofd gebruik van hun werk op te sporen. Ook zijn er bureaus actief zoals Cozzmoss die op verzoek van auteurs inbreuken opsporen en meteen een rekening indienen bij onrechtmatig ge-

bruik van auteursrechtelijk beschermd werk. Dagblad Trouw werkt samen met Cozzmoss. Begin dit jaar kregen tachtig bedrijven, stichtingen en overheden een rekening van Cozzmoss omdat ze auteursrechten van Trouw geschonden hadden door artikelen uit de krant op websites aan te bieden. <

advertentie

IMPACT in Europa uitgebreid

De tweede fase van het Europese onderzoeksproject IMPACT (Improving Access to Text) is onlangs begonnen met de toevoeging van elf nieuwe partners uit Zuid- en Oost-Europa aan het consortium. Deze nieuwe partners zullen bijdragen aan de doelen van het project: de verbetering van OCR-software (Optical Character Recognition) en taaltechnologie voor een betere ontsluiting van historisch materiaal en het delen van institutionele kennis en expertise op het gebied van digitalisering. Ook zullen zij helpen bij het opzetten van het 'IMPACT Centre of Competence', dat begin 2011 gelanceerd wordt als centraal aanspreekpunt voor alle bibliothe-

ken, archieven en musea die betrokken zijn bij de digitalisering van teksten.

IMPACT wordt gecoördineerd door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en uitgevoerd door een consortium van zesentwintig instellingen uit Europa, Israël en Rusland (nationale en regionale bibliotheken, universiteiten, onderzoeksinstituten en bedrijven). <

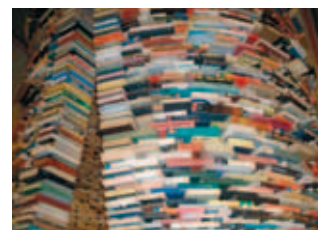

Foto: Callum Scott

Boekentoren in de bibliotheek van Praag.

Ook Tjechië doet mee aan IMPACT

INGRESSUS

Outsourcing

van bibliotheekactiviteiten,
fulltime dienstverlening
tegen parttime kosten

meer weten: info@ingressus.nl

www.ingressus.nl

Foto: Annelies van Brink

100 JAAR

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van het Koninklijk Instituut voor de Tropen exposeert de KIT Bibliotheek foto's die een overzicht geven van de bouw van de Bibliotheek en het Boekenhuis en de inrichting daarvan vanaf de jaren twintig tot heden. Met bijvoorbeeld de transformatie van de publieksruimte: in het verleden mensen tussen kaartenbakken, nu een plek vol computers met toegang tot informatie wereldwijd.

Kröller-Müller Museum wil tweede interactieve expositie

Na het succes van Expose, een site waarop bezoekers hun eigen virtuele tentoonstelling konden samenstellen, denkt het Kröller-Müller Museum na over een vervolg voor kinderen. Het museum wil het systeem dat voor Expose is gebouwd later dit jaar gebruiken bij een tentoonstelling met kunstwerken uit het depot rond het thema kinderen.

Volgens Seb van Deursen, directeur Strategie van het Kröller-Müller Museum, is het experiment met gastconservatoren geslaagd. Er werden 1.200 selecties van favoriete kunstwerken gemaakt en driekwart van de deelnemers stuurde hun tentoonstelling door naar bekenden via e-mail, Twitter of Facebook.

Foto: Fabio Bruna

Een kind in het Kröller-Müller Museum

>> SOD-Opleidingen en Doxis Informatiemanagers werken samen

Veel overheidsorganisaties worstelen met de overgang van analoog naar digitaal werken. Dit vereist een andere benadering van het vak, zowel inhoudelijk als op het gebied van het benodigde opleidingsniveau. Dat stelt Max Beekhuis, directeur van Doxis Informatiemanagers. Om overheden te helpen bij de transitie van analoog naar digitaal, zijn SOD-Opleidingen en Doxis Informatiemanagers een samenwerkingsverband aangegaan. De eerste concrete stappen zijn al gezet: beide organisaties werken samen in een aantal projecten bij gemeenten rond het veranderingsproces van analoge naar digitale informatievoorziening. In deze projecten verzorgt SOD-Opleidingen de competentieontwikkeling van de medewerkers en Doxis de vakinhoudelijke kant. Daarnaast verzorgen ze momenteel workshops die organisaties inzicht geven in de mogelijkheden om stapsgewijs de omslag van analoog naar digitaal te maken.

>> Sites AD, Trouw en Volkskrant maken verlies

De websites van de Nederlandse kranten die de Belgische uitgever De Persgroep overnam van PCM waren vorig jaar verliesgevend. Dat heeft Christian Van Thillo van De Persgroep bekendgemaakt bij de presentatie van de jaarcijfers. De papieren uitgaven van de kranten zijn wel rendabel. In 2009 maakte De Persgroep 28,3 miljoen euro winst, een kwart minder dan in 2008.

"Wij wilden onze dienstverlening verbeteren en efficiënt beheren. Met de automatische attendering en de persoonlijke interesseprofielen voorzien we onze klanten snel van informatie op maat. En met Adlib Bibliotheek is nog veel meer mogelijk"

NIEUWS

Twitter verspreidt nieuws razendsnel

De microblogs site had al de naam een snel medium te zijn. Wetenschappers hebben nu uitgezocht waarom dat zo is.

Twee willekeurige Twitter-gebruikers zijn gemiddeld maar vier stappen van elkaar verwijderd. En dat is een van de belangrijkste redenen waarom nieuws zich via Twitter zo snel verspreidt. Dat blijkt uit onderzoek van vier Koreaanse wetenschappers van het Advanced Networking Laboratory van het Korea Advanced Institute of Science and Technology (KAIST). Het onderzoek is gebaseerd op 41,7 miljoen gebruikersprofielen, 1,47 miljard sociale relaties en 106 miljoen tweets. Elke retweet (herhaling van een bericht) bereikt volgens de onderzoekers duizend Twitter-gebruikers. Het bereik is onafhankelijk van het aantal volgers dat een Twitter-gebruiker heeft. Daarin schuilt volgens de onderzoekers de kracht van de retweet. Ook gebruikers met weinig volgers kunnen al retweetend een groot publiek bereiken. 'Individual users have the power to dictate which information is important and should spread by the form of retweet, which collectively determines the importance of the original tweet. In a way we are witnessing the emergence of collective intelligence.'

Drie onderzoekers van Microsoft hebben in een andere studie, 'Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Re-

Foto: Close to Spectacular

tweeting on Twitter' genaamd, het fenomeen retweeten nader onderzocht. Zij ontdekten dat retweets ook bijdragen tot een zeer snelle verspreiding van nieuws omdat ze bovengemiddeld vaak een webadres of een hashtag bevatten. Zowel URL's als hashtags bevorderen doorklikken. Hashtags worden op Twitter gebruikt om tweets over een bepaald onderwerp (bijvoorbeeld een congres of een actuele gebeurtenis zoals de vliegcrash in Tripoli) aan te duiden. Hashtags zijn net als webadressen aanklikbaar en ze kunnen ook als zoekopdracht gebruikt worden.

'What is Twitter, a Social Network or a News Media?' an.kaist.ac.kr/traces/WWW2010.html

'Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Retweeting on Twitter' www.danah.org/papers/TweetTweetRetweet.pdf

adlib

Adlib software is al decennia toonaangevend in informatie-, collectie-, kennismanagement en archiefbeheer. Adlib applicaties staan bekend om hun gebruiksgemak, overzichtelijkheid en flexibiliteit. Bel of e-mail voor meer informatie of voor een geheel vrijblijvende demonstratie.

Software voor musea,
bibliotheeken en archieven.

Adlib Information Systems

Postbus 1436, 3600 BK Maarssen

Tel: 030 2411885

E-mail: sales@adlibsoft.com

Internet: www.adlibsoft.com

Vrije tijd tieners gaat vooral naar multimedia

Televisie kijken, surfen op internet, muziek beluisteren, dvd's bekijken en gamen zijn de belangrijkste activiteiten van Belgische jongeren van 10 tot 17 jaar in hun vrije tijd. 95 procent van de meisjes en 89 procent van de jongens surft op het net. Meer dan driekwart van de jongeren speelt games. Dat blijkt uit een recent onderzoek van het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties (OIVO) onder bijna 3.200 tieners.

Wat doet mediagebruik met jeugdigen? De Universiteit van Amsterdam heeft een nieuwe specialisatie opgezet om te bestuderen wat de invloed is van media op jonge gebruikers. Binnen de nieuwe mastertrack Jeugd en Media van de UvA bestuderen studenten de ervaringen, functies en consequenties van media voor jeugdige mediagebruikers. Ze kijken onder meer naar hoe mediavoorkeuren van kinderen zich ontwikkelen en wat de belangrijkste effecten van media op kinderen en jongeren zijn. De track wordt met ingang van het academisch jaar 2010-2011 aangeboden door de Graduate School of Communication. <

Content voor uw P-book reader

Eric Sieverts

Op de TechCrunch-technoblog stond recent een bericht over PediaPress (keurig met -i-a-gespeld) dat in samenwerking met de Wikimedia Foundation de mogelijkheid biedt om van een eigen selectie van Wikipedia-pagina's een boek te laten maken. Een boek dat echt gedrukt wordt, op papier, een zogenaamd P-book.

Dacht ik met dat 'P-book' een originele grap bedacht te hebben. Op internet werd ik snel uit de droom geholpen: op www.urbandictionary.com bleek al vier jaar een LOL-definitie van P-books te staan:

'Semi-portable macroscopic devices into which information and stories were typically inscribed by means of inks printed into "paper". Primarily made from trees and various plants and fibers, and commonly found glossed and polished on the outside or wrapped in cowhides. P-books were considerably weighty depending on the amount of information stored inside them, and despite their size usually contained only one title!!'

Maar terug naar het onderwerp: zo'n initiatief verbaast me. Zijn we niet tevreden met al die *digitally born* informatie? Waar je overal, waar je maar wilt, online toegang toe kunt krijgen. Die in principe fulltext doorzoekbaar is. Doen we met zijn allen niet stinkend ons best (Google en KB voorop) om alle interessante oude papieren boeken eindelijk juist digitaal beschikbaar te krijgen? Dan is dit toch de omgekeerde wereld. Toepassen van dodebomentechnologie.

Nu moet ik toegeven dat ik zelf boter op

mijn hoofd heb. Zoals sommige lezers misschien al hadden opgevangen, zijn we met een gezellig groepje van vier collega's bezig geweest een nieuw boek te schrijven. Dat gaat over wat ik in ouderwets bibliotheekjargon maar kortweg *ontsluitingstechnieken* noem. Voor het samenstellen van dat boek hebben wij ook een wiki gebruikt. Nog wel een beetje hybride. Sommige hoofdstukken hebben we in de wiki zelf geschreven, maar andere gewoon als Word-document dat na elke revisie opnieuw op de wiki werd gezet. En ja, ondanks die digitale wiki-voorgeschiedenis, wordt ook dit toch weer een echt papieren boek – zij het dat uitgever Biblion, misschien nog niet helemaal van harte, ook wel een digitale versie uitbrengt. Nu dat nieuwe boek van ons toch eenmaal ter sprake is gekomen, laat ik hier dan ook de titel maar meteen onthullen. Die luidt 'Organiseer je informatie: aan de slag met thesauri, taxonomieën, tags en topics'. Dat klinkt hopelijk wat uitnodigender dan het toch wat saaie 'Woordsystemen', de titel van het boek dat een soort voorganger hiervan was. Een 'soort' voorganger, want in dat nieuwe boek komen ook heel andere onderwerpen aan de orde, zoals het structureren van websites en ook nog iets over ontologieën en over die mooi allitererende T-begrippen uit de ondertitel. Vorige week was de definitieve tekst klaar; in september moet het verkrijgbaar zijn. Inderdaad als P-book en als E-book. <

Eric Sieverts is redacteur van *InformatieProfessional*.

Nog veel onduidelijkheden over Google Book Settlement

De aankondiging van het ambitieuze Google Books was de aftrap voor een langspannend proces tussen de zoekgigant en Amerikaanse belangenorganisaties van auteurs en uitgevers. Voorlopige uitkomst is een schikkingsvoorstel, met mogelijk ingrijpende gevolgen voor de boekensector. In het eerste deel van een tweeluik, een bewerking van een artikel¹ van auteursrechtjuriste Annemarie Beunen, gaat Bernardette de Lange in op het schikkingsvoorstel. Ook behandelt ze de mogelijke gevolgen van dit Google Book Settlement voor bibliotheken.

Bernardette de Lange

Op donderdag 18 februari 2010 gaf rechter Denny Chin tijdens een zitting in Manhattan aan meer tijd nodig te hebben voor zijn oordeel in een geruchtmakende zaak tegen Google. Zijn woorden 'there is too much to digest' spraken boekdelen over de complexiteit van een uitspraak over het Google Book Settlement, een schikkingsvoorstel tussen de zoekgigant, de Association of American Publishers, een verbond van Amerikaanse uitgevers, en het 'Authors Guild', een belangenorganisatie van voornamelijk Amerikaanse auteurs. Aanleiding voor de zitting was de in 2004 gelanceerde webdienst Google Print, later omgedoopt Google Book Search. Deze dienst biedt gebruikers de mogelijkheid om boeken te doorzoeken op woordniveau. Gevonden boeken waarop geen auteursrecht meer rust kunnen in hun

'Kunnen Googles diensten voldoen aan de waarborgen die voor not-for-profit-bibliotheken gelden?'

geheel worden ingekeken en gedownload, terwijl gebruikers van auteursrechtelijk beschermde werken fragmenten kunnen inzien.

De merites van Googles ambitie om tot een wereldwijde digitale bibliotheek te komen, zien velen in – het perspectief van een moderne variant op de 'Bibliotheca

Alexandrina' is een aanlokkelijk vergezicht. De manier waarop Google te werk gaat, heeft tegelijkertijd geleid tot vele vraagtekens en kanttekeningen bij rechthebbers, uitgevers maar ook bibliotheken. Het (herziene) schikkingsvoorstel en de mogelijke uitwerking ervan op rechthebbers over de gehele wereld is bovendien op zichzelf een bron van controverse, en van groot belang voor de toekomst van de bibliotheeksector.

Dit artikel behandelt de voorgeschiedenis en de inhoud van het herziene Book Settlement, vanuit het perspectief van de bibliotheken. In een vervolgartikel komen alternatieve Europese initiatieven zoals Europeana aan bod, evenals de manier waarop die omgaan met de auteursrechten op boeken.

Scherpe kritiek

De officiële doelstelling van Google Book Search was om 'samen met uitgevers en bibliotheken een uitgebreide, doorzoekbare virtuele kaartenbak te maken, met alle boeken in alle talen, zodat gebruikers nieuwe boeken kunnen ontdekken en uitgevers nieuwe lezers kunnen bereiken'.² In de huidige opzet van de webdienst kan geen enkel auteursrechtelijk beschermd boek in zijn geheel kosteloos worden

Wie is...

Bernardette de Lange is informatierechtjurist. Zij is als trainee verbonden aan de Koninklijke Bibliotheek, en houdt zich intensief bezig met ontwikkelingen rondom de digitale bibliotheek.

‘Google heeft in vijf jaar tijd meer boeken gescand dan welke organisatie ook’

gelezen, geprint of gedownload; de lezer krijgt slechts twee à drie ‘snippets’ (fragmenten) van enkele regels voorgeschoteld. Met deze fragmenten wordt de gebruiker nieuwsgierig gemaakt naar het gehele werk. Via links wordt doorverwezen naar webwinkels of bibliotheken in de buurt, waar de titel voorhanden is.

Alhoewel Google op deze manier zijn dienst vooral neerzet als een nieuw marketingkanaal voor de boekenbranche, speelt het bedrijf zichzelf op strategische wijze in de kaart. Door eerst afspraken te maken met uitgevers binnen zijn ‘Partner Program’, en later ook met bibliotheken via het ‘Library Project’, heeft Google inmiddels meer dan twaalf miljoen boeken volledig gescand en ‘fulltext’ geïndexeerd. Dit komt de concurrentiepositie van Googles zoekmachine ten goede. Omdat boeken veel zeldzame woorden bevatten, vergroot zijn zoekmachine het aantal resultaten op onalledaagse zoektermen.

Niet overal werd Googles boekeninitiatief echter met open armen ontvangen. De dienst kon van meet af aan rekenen op scherpe kritiek van rechthebbenden en belangenorganisaties wereldwijd. In 2005 hebben Amerikaanse auteurs en uitgevers rechtszaken aangespannen tegen de zoekgigant, om de auteursrechtelijke legitimiteit van de boekendienst aan te vechten.

Rechtszaken

De directe aanleiding voor de rechtszaken is de manier waarop Google omgaat met auteursrechtelijk beschermde werken. Alleen bij bibliotheken in Amerika waagt Google zich aan het scannen van auteursrechtelijk beschermd materiaal.³ Alhoewel Google ook boeken van Europese bibliotheken digitaliseert, beperkt het bedrijf zich hier tot rechtenvrije werken uit het publieke domein.

Hoewel Google met de bibliotheken in zijn Library Project overeenkomsten heeft gesloten om hun collectie te mogen digitaliseren, is daarvoor geen toestemming gevraagd aan de rechthebbenden van de gedigitaliseerde werken. Google staat op het standpunt dat deze toestemming ook niet vereist is; gebruikers krijgen immers slechts korte fragmenten (snippets) van auteursrechtelijk beschermde werken te zien. Het bedrijf beroept zich bij het scannen en ontsluiten van de boeken derhalve op de ‘fair use’-bepaling uit de Amerikaanse Copyright Act. *Fair use* maakt het mogelijk om werken waarop auteursrecht berust, onder bepaalde voorwaarden toch te gebruiken zonder toestemming van de rechthebbenden.

Googles standpunt was tegen het zere been van de ‘Association of American

Publishers’ en van Amerikaanse auteurs verenigd in het ‘Authors Guild’. Als reactie spanden zij een rechtszaak aan, met de claim dat Google inbreuk maakt op hun auteursrecht. Het Amerikaanse bedrijf zou zonder voorafgaande toestemming hun boeken hebben gedigitaliseerd en fragmenten ervan op internet openbaar hebben gemaakt.

Tot een uitspraak of Google zich terecht kan beroepen op het ‘fair use’-beginsel is het tot dusver niet gekomen, omdat de drie strijdende partijen in oktober 2008 tot een eerste schikkingsvoorstel zijn gekomen, het Google Book Settlement.

Naast het feit dat Google in het schikkingsvoorstel afspraken maakt over financiële compensatie van rechthebbenden, geeft het document blijk van Googles sterk herziene toekomstvisie. In het voorstel verlenen de rechthebbenden Google namelijk niet alleen toestemming om boeken te digitaliseren, te indexeren en op te nemen in zijn databank; Google krijgt bovendien het recht om alle gedigitaliseerde boeken die niet meer in druk zijn (‘not commercially available’) zelf commercieel te exploiteren, en te voorzien van advertenties. Dit mag het bedrijf alleen in Amerika doen.

Het Google Book Settlement bevat tevens het voorstel voor de oprichting van een

‘Het is niet te voorzien wat er gebeurt bij de verkoop van Googles boekendienst’

not-for-profitbeheersorganisatie, het ‘Book Rights Registry’. Deze organisatie, waarin vertegenwoordigers van uitgevers en auteurs zitting zullen nemen, is belast met het uitbetalen van opbrengsten uit Googles inkomstenmodellen aan rechthebbenden, en zou daarnaast ook andere partijen licenties kunnen verstrekken voor het gebruik van de boeken.

Bezwaren

Omdat het een ‘class action lawsuit’ is, heeft het schikkingsvoorstel niet alleen betrekking op de direct betrokken partijen, maar ook op alle andere rechthebbenden die tot dezelfde categorie (‘class’) als de eisers behoren. Zo zou de schikking ook effect hebben op boeken die buiten de VS zijn uitgegeven en op werken van niet-Amerikaanse auteurs: om

precies te zijn uit alle honderdzestig landen die de Berner Conventie – een wereldwijd auteursrechtverdrag – hebben ondertekend.

Dit stuitte op hevig verzet bij veel niet-Amerikaanse rechthebbenden omdat zij, zonder inspraak te hebben gehad in de onderhandelingen, betrokken zouden worden in een schikking met verstrekende (economische) gevolgen. Veel belanghebbenden dienden dan ook uiteenlopende bezwaren bij de Amerikaanse rechtbank in.

Representativiteit

Kritiek was er allereerst ten aanzien van de representativiteit van de direct betrokken partijen bij de schikking. Het Authors Guild bestaat voornamelijk uit literaire auteurs, terwijl de door Google gedigitaliseerde boeken voornamelijk het werk zijn van wetenschappers. Immers, de Amerikaanse universiteitsbibliotheken die voor Google de voornaamste bron vormen van de auteursrechtelijk beschermde boeken, bevatten hoofdzakelijke wetenschappelijke werken. Het is sterk de vraag of literaire ‘broodschrijvers’ en academische publicisten hetzelfde doel nastreven met de publicatie van hun werken. Voor veel academici is het genereren van inkomsten geen prioriteit; velen van hen zouden liever zien dat hun werken kosteloos toegankelijk zijn (Open Access).

Commercial availability

Ook over de vraag wanneer een boek volgens Google niet meer commercieel verkrijgbaar is, ontstond discussie. In het

eerste schikkingsvoorstel werden alleen papieren boeken die in de VS nieuw te koop werden aangeboden, aangemerkt als ‘commercially available’. Buitenlandse uitgevers en rechthebbenden (maar bijvoorbeeld ook uitgevers van ebooks en ‘print on demand’) voelden zich door deze beperkte zienswijze sterk benadeeld. Veel boeken waren buiten Amerika nog commercieel te verkrijgen, maar zouden desalniettemin zonder toestemming vooraf door Google kunnen worden geëxploiteerd.

Verweesde werken

Naar schatting meer dan vijfenzeventig procent van alle door Google gedigitaliseerde boeken is niet meer commercieel verkrijgbaar, maar nog wel auteursrechtelijk beschermd. Tenzij de rechthebbende laat weten bezwaar te hebben (opt out), krijgt Google met het schikkingsvoorstel de mogelijkheid deze boeken commercieel te exploiteren. Voor veel oudere boeken in deze categorie zijn de rechthebbenden echter niet altijd meer te traceren. Dit impliceert dat Google bij acceptatie van de schikking het alleenrecht krijgt om miljoenen van dit soort ‘verweesde werken’ te gebruiken en er zelfs aan te verdienen, dit tot groot internationaal ongenoegen. Ook het Amerikaanse Department of Justice heeft dit alleenrecht aangekaart bij de rechter.

Herziening

In het licht van deze en andere bezwaren van auteurs, uitgevers en rechthebbenden, maar ook onder druk van de inter-

Hoe gaat Google boeken commercieel exploiteren

Het Google Book Settlement staat Google drie inkomstenmodellen toe voor fulltext exploitatie van niet meer commercieel verkrijgbare boeken:

1 Institutional subscriptions Verkoop van abonnementen aan commerciële ondernemingen en organisaties zoals bibliotheken, onderwijs- en overheidsinstellingen. Hun gebruikers krijgen fulltext toegang, de moge-

lijkheid te annoteren en beperkt te printen.

2 Consumer purchases Gebruikers (consumenten) kunnen een digitaal boek na betaling fulltext lezen, printen, kopiëren en annoteren.

3 Preview uses Gebruikers krijgen kosteloos maximaal twintig procent van de tekst te zien, met daarnaast advertenties.

Het herziene Google Book Settlement voorziet

daarnaast in drie additionele inkomstenmodellen, mits de schikkingspartijen hier in de toekomst overeenstemming over kunnen bereiken:

- > print on demand (voor niet commercieel verkrijgbare boeken);
- > file download (voor digitale toepassingen);
- > consumer subscriptions (abonnementen voor individuele gebruikers op Googles hele databank).

ationale politiek, zagen de betrokken partijen zich genooddacht het schikkingsvoorstel in 2009 te herzien en de reikwijdte ervan danig in te perken.

Zo werd de definitie van 'book' aangescherpt tot 'geschreven of gedrukte werken van vóór 5 januari 2009, die zijn gepubliceerd danwel anderszins openbaar gemaakt in de VS, Australië, Canada of het Verenigd Koninkrijk'. Door deze inperking van de boekdefinitie zijn ineens drie à vier miljoen gedigitaliseerde, voornamelijk buitenlandse boeken uit het Settlement weggeschreven.

Het begrip 'commercial availability' werd uitgebreid naar boeken die op het controlemoment waar dan ook ter wereld aan kopers in de Verenigde Staten, Australië, Canada of het Verenigd Koninkrijk te koop worden aangeboden, met de verplichting dat Google 'commercially reasonable efforts' zal ondernemen om dit vast te stellen.

Ten aanzien van de omgang met verweesde werken is onder andere de opsporingsrol van het Registry verzwagd, om de kans op het vinden van rechthebbenden te vergroten. Onder druk van het Amerikaanse Department of Justice is het Settlement bovendien uitgebreid met een 'Unclaimed Works Fiduciary', die de belangen van rechthebbenden van verweesde werken moet behartigen. Daarnaast zullen de inkomsten uit verweesde werken langer gereserveerd worden voor rechthebbenden die achteraf willen claimen, en moet het Registry een deel van de ongeclaimde gelden aanwenden voor pogingen om rechthebbenden alsnog op te sporen.

Voor bibliotheken vormen verweesde werken een aanzienlijk probleem binnen massadigitaliseringsprojecten. Terwijl voor hen het gebruik van verweesde werken onrechtmatig is, omdat voorafgaande toestemming noodzakelijk is van rechthebbenden, probeert Google met het Settlement voor zichzelf een oplossing te creëren waarmee voorafgaande toestemming voor het digitaliseren van boeken overbodig is. Dit zou Google een grote voorsprong geven ten opzichte van andere (niet-)commerciële partijen.⁴

Op dit moment ligt het Google Book Settlement ter goedkeuring bij rechter Denny Chin van de rechtbank in New York. Velen verwachten dat het Settlement in zijn huidige (herziene) vorm niet zal

worden goedgekeurd. In dat geval moeten de partijen weer om de tafel om over aanpassingen te onderhandelen. Of ze kunnen hun rechtszaken voortzetten.

Verdere gevolgen

Bibliotheken zijn van oudsher openbaar toegankelijke boekenbewaarplaatsen, met een maatschappelijke taak om een zo groot mogelijk publiek toegang te verschaffen tot hun collecties. Daarnaast vervullen nationale bibliotheken een centrale rol in de verzameling, duurzame opslag en ontsluiting van informatie en cultureel erfgoed.

Gezien de essentiële rol die bibliotheken binnen de maatschappij vervullen, dienen hun werkzaamheden aan een aantal waarborgen te voldoen. Zo zijn zij bijvoorbeeld gehouden aan een betaalbaar lidmaatschap, dienen zij de privacy van hun gebruikers te waarborgen en garant te staan voor een duurzame opslag van de aan hen toevertrouwde materialen.

Het staat buiten kijf dat Google Book Search een waardevolle dienst is, met een schat aan nieuwe mogelijkheden voor zowel onderzoekers als een brede groep lezers. De voortvarendheid van Google is ongeëvenaard. In het vijfjarig bestaan van Google Book Search heeft Google meer boeken gescand dan welke organisatie ook, en beschikt het bedrijf daardoor inmiddels in feite over een monopolie op de exploitatie van digitale fulltext.

De vraag is echter wel of Google met zijn diensten kan voldoen aan de waarborgen die voor not-for-profitbibliotheken gelden. Een aantal aspecten wijst in een andere richting. Het Settlement regelt dat de door Google gedigitaliseerde boeken alleen fulltext toegankelijk zullen zijn voor gebruikers in de VS. Dit zou kunnen leiden tot een onwenselijke informatie-kloof tussen dit land en de rest van de wereld.

In het Book Rights Registry zijn geen eindgebruikers vertegenwoordigd die een onredelijk prijsbeleid van Googles institutionele abonnementenservice in de gaten kunnen houden. Het is bovendien niet te voorzien wat er zou gebeuren bij een eventuele verkoop van Googles boekendienst. Een gevolg kan zijn dat bibliotheken veel geld moeten betalen voor de informatie van Google, terwijl hun afhankelijkheid van een dergelijk abonnement alleen maar zal

'Velen verwachten dat het Settlement in zijn herziene vorm niet wordt goedgekeurd'

groeien naarmate er meer boeken als 'digital-only' zullen verschijnen.

Tevens bestaat er onduidelijkheid over de privacy van de gebruikers, een vraag die ook voor verscheidene andere Google-diensten voornamelijk onbeantwoord gebleven is. Er worden evenmin garanties afgegeven voor digitale duurzaamheid van de scans; hiervoor legt Google de verantwoordelijkheid wijselijk bij de bibliotheken zelf.

Al met al is het erg moeilijk om de gevolgen van het Book Settlement voor bibliotheken te overzien. Duidelijk is in ieder geval dat het waarborgen van de toegang tot informatie niet louter kan worden overgelaten aan een commerciële partij. Er is, kortom, een taak weggelegd voor non-profitbibliotheken op internet en een rol voor overheden om hen tegemoet te komen, bijvoorbeeld door aanpassingen van de Auteurswet. In een volgende artikel in InformatieProfessional komt dit nader aan bod. <

Noten

- 1] A.C. Beunen, 'De Google Book Settlement nader beschouwd en bekeken vanuit bibliotheken', *AMI* maart/april 2010, p. 38-49. Zie ook www.googlebooksettlement.com.
- 2] Zie www.google.nl/googlebooks/library.html.
- 3] Anders dan in Europa behoren volgens het Amerikaanse auteursrecht alle boeken uitgegeven vóór 1923 reeds tot het publiek domein.
- 4] Google kan zich mogelijk eveneens beroepen op het Europese databankenrecht ten aanzien van zijn enorme databank, hetgeen zijn monopoliepositie alleen maar verder versterkt.

Inzicht krijgen in gedrag van gebruikers

De bibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen heeft de afgelopen jaren verschillende onderzoeksonderwerpen en -methoden ter hand genomen. Met als doel om inzicht te krijgen in gedrag en meningen van gebruikers en op basis daarvan diensten te ontwikkelen die maximaal aansluiten bij de gebruikersbehoeften. Harrie Knippenberg schetst een aantal van deze onderzoeken.

Harrie Knippenberg

Foto: Radboud Universiteit/Bert Beelen

Wie is...

Harrie Knippenberg is werkzaam als beleidsmedewerker in de bibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen. Speciale interessegebieden zijn: gebruikersonderzoek, evaluatie van bibliotheekdiensten, en informatievaardigheden.

De laatste jaren bestaat er nationaal en internationaal steeds meer belangstelling voor het meten van de kwaliteit van diensten die academische bibliotheken aanbieden (zie bijv. Poll & Payne, 2006; Smelik, 2004). De grotere gerichtheid op gebruikers speelt hierbij een rol, evenals de behoefte van bibliotheken hun meerwaarde aan te tonen nu ze minder zichtbaar zijn voor de gebruiker dan vroeger (Schonfeld & Housewright, 2010).

Onderzoek onder gebruikers kan helpen om de dienstverlening beter op hun behoeften af te stemmen en om de meerwaarde van de bibliotheek aan te tonen. Bij de bibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen zijn de laatste jaren verschillende onderzoeksonderwerpen en -methoden ter hand genomen om inzicht te krijgen in gedrag en meningen van gebruikers, op basis daarvan diensten te ontwikkelen die maximaal aansluiten bij gebruikersbehoeften en materiaal in handen te krijgen waarmee de waarde van de bibliotheek kan worden aangetoond tegenover bestuurders. In dit artikel wordt een aantal van deze onderzoeken geschetst.

Benchmarking

De Nederlandse universiteitsbibliotheken leveren sinds het begin van de eeuwwisseling benchmarkgegevens aan het Samenwerkingsverband Universiteitsbibliotheken en Koninklijke Bibliotheek (UKB), die deze verwerkt in jaarlijkse rapporten. De indicatoren die tegenwoordig in deze benchmarking bepaald worden, staan in tabel 1.

Het betreft vrij algemene indicatoren. Ze hebben te maken met financiering, besteding van middelen, met efficiëntie en dienstverlening. Dit laatste komt echter beperkt aan bod. Zoals bij de invoering van de benchmark al duidelijk was, is het voor dit aspect nodig andere middelen in te zetten dan een verzameling van jaarcijfers (Laeven & Smit, 2003). Daarvoor zouden gebruikers bevroegd moeten worden. Jaarlijks produceert UKB op basis van de gegevens een rapport dat door Henk Voorbij wordt samengesteld. Helaas is dit niet openbaar. Het bevat goede analyses over een reeks van jaren, zowel per bibliotheek als per indicator. Ook de ruwe gegevens op basis waarvan de indicatoren berekend worden, zijn opgenomen in meerjarenreeksen.

Voor de bibliotheek van de Radboud Uni-

Leeszaal van de centrale
universiteitsbibliotheek
Radboud Universiteit Nijmegen

versiteit geeft de vergelijking met andere bibliotheken over de jaren heen een goede indicatie van het type bibliotheek dat wij hebben. Deze bibliotheek komt hier stevast naar voren als een efficiënte instelling die een groot deel van haar middelen inzet voor collectievorming. Uitschieters (bijvoorbeeld in de RU een zeer groot aandeel in het leveren aan IBL) worden zichtbaar en kunnen indien gewenst gecorrigeerd worden.

De benchmarking van UKB is niet zonder problemen. Er bestaat twijfel of iedere bibliotheek wel op dezelfde manier de gegevens verzamelt. Jaarlijks zijn er bijeenkomsten in UKB-verband om de neuzen één kant op te krijgen en ook vindt er een check op ingeleverde gegevens plaats – maar garanties levert dit niet. Toch is deze benchmarking een belangrijk instrument om aan bestuurders van de universiteit duidelijk te maken welke positie de eigen bibliotheek inneemt. Dat dat gepaard moet gaan met mitsen en maren, is jammer. Openbaarheid van de gegevens zou misschien kunnen helpen bij een grotere consistentie van de gegevens over de instellingen heen. Wat dat betreft kan Duitsland als voorbeeld dienen: de benchmarkgegevens staan daar publiek op

internet (www.bibliotheeksstatistik.de/eingabe/dynrep/index.php).

Gebruikersonderzoeken

Eind jaren negentig en begin deze eeuw werden enkele grote gebruikersonderzoeken uitgevoerd in de UB Nijmegen. Vanuit een gevoel dat hier toch te weinig diepgang mee bereikt werd, is besloten deze te vervangen door onderzoeken die niet meer het gehele palet van de bibliotheekdiensten bestrijken, maar gericht zijn op onderdelen daarvan. Een voorbeeld is het onderzoek dat in 2006 gedaan is naar de meningen van de bezoekers over de in 2005 gerenoveerde Centrale Bibliotheek (Wiborg & Knippenberg, 2006). Doordat dit onderzoek gehouden is onder een random steekproef van bezoekers (gedurende een aantal willekeurig gekozen periodes van een kwartier in een periode van enkele weken), kwam er ook een duidelijk beeld naar voren wie de Centrale Bibliotheek bezoekt. De meningen leverden punten op voor verbetering die direct ter hand genomen konden worden, zoals: uitbreiding van de openingstijden, duidelijkere communicatie over wat in welke ruimte is

**‘Gebruikersonderzoek
kan ook helpen
de meerwaarde
van de bibliotheek
aan te tonen’**

TABEL 1 Indicatoren
landelijk benchmarking UKB

1. Uitgaven bibliotheek / uitgaven universiteit
2. Uitgaven collectievorming / uitgaven bibliotheek
3. Uitgaven tijdschriften / uitgaven boeken en tijdschriften
4. Uitgaven e-bronnen / uitgaven gedrukte en e-bronnen
5. Uitgaven collectievorming / omvang doelgroep
6. Openingsuren p.w. centrale UB, volledige dienstverlening
7. Aantal uren per week dat centrale UB toegankelijk is
8. Aantal verwerkte boektitels / fte boekverwerking
9. Doorlooptijd boekverwerking (80 procent)
10. Aantal uitleningen / omvang doelgroep
11. Aantal ontvangen IBL-aanvragen: boeken
12. Aantal ontvangen IBL-aanvragen: artikelen
13. Aantal zoekacties in WoS / omvang doelgroep
14. Aantal geraadpleegde artikelen in SD / omvang doelgroep

toegestaan (stilteruimtes versus ruimtes waar overleg mogelijk is), uitbreiding van de momenten waarop boeken kunnen worden ingeleverd en uitbreiding van de zitplaatsen in de lounge.

In 2008 is er een onderzoek gehouden onder de wetenschappelijk medewerkers en studenten van de Radboud Universiteit, waarin geprobeerd werd meer te weten te komen over de methoden die zij gebruiken om wetenschappelijke informatie te verzamelen en verwerken en over de rol die de bibliotheek daarbij zou kunnen spelen (Knippenberg & Wiborg, 2008). De opzet van dit onderzoek werd niet bepaald door de geleverde diensten van de bibliotheek, de focus lag hier op wat de gebruiker doet en op de ondersteuning die de bibliotheek hierbij zou kunnen bieden. Uit dit onderzoek bleek onder andere dat er een grote behoefte is aan één systeem om alle relevante wetenschappelijke informatie in het eigen vakgebied te vinden, dat onderzoekers vooral behoefte hebben aan instructie bij de keuze van zoeksystemen en het regelen van attendering, terwijl studenten ook behoefte hebben aan instructie bij de selectie van opgespoorde publicaties. Algemene zoekmachines zoals Google worden veel gebruikt bij het zoeken naar wetenschappelijke informatie, maar men beperkt zich in het algemeen niet hiertoe. In de resultaten komt goed naar voren dat het zoekgedrag van studenten meer gaat lijken op dat van onderzoekers naarmate men vordert in de studie. De gegevens zijn geanalyseerd naar alfa-, gamma- en bètadisciplines. Daarbij komen vanzelfsprekend grote verschillen naar voren.

Externe evaluatie

In 2009 heeft er bij de universiteitsbibliotheek een externe evaluatie plaatsgevonden analoog aan externe evaluaties voor onderzoek en onderwijs zoals die in Nederland gebruikelijk zijn (zie de website van Qanu / Quality Assurance Netherlands Universities: www.qanu.nl). Door de bibliotheek is een zelfevaluatie-rapport opgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van gegevens uit de bovengenoemde benchmarking, eigen onderzoek, gebruiksstatistieken en gesprekken met bibliotheek-medewerkers. Dit rapport diende als input voor een onafhankelijke externe evaluatiecommissie (drie personen werkzaam in

andere bibliotheken en een wetenschapper van een andere universiteit) die de bibliotheek in de zomer van 2009 bezocht heeft. Zij heeft gesproken met stakeholders van de bibliotheek: onderwijs- en onderzoeksdirecteuren, voorzitters van bibliotheekcommissies, studenten, bestuurders van de universiteit et cetera.

Het oordeel van de externe evaluatiecommissie was positief over de dienstverlening van de bibliotheek. Bij de positionering en financiering van de bibliotheek plaatste zij kanttekeningen. Het rapport is opgesteld in opdracht van het College van Bestuur van de Radboud Universiteit en niet openbaar.

Key performance indicatoren

In 2009 is de bibliotheek begonnen met het verzamelen van gegevens over aspecten van dienstverlening die zij als essentieel beschouwt voor haar functioneren. De bedoeling is deze jaarlijks te meten. Ze zijn meetbaar geformuleerd als key performance indicatoren (zie tabel 2).

De indicatoren 1, 3 en 5 kunnen uit de systemen gehaald worden. De andere indicatoren worden middels bevraging van onderzoekers en studenten gemeten. Bij de studenten konden de indicatoren 2, 6, 7 en 8 worden meegenomen in de algemene studentenenquête die jaarlijks in opdracht van de Dienst Studentenzaken van de universiteit gehouden wordt onder alle studenten. Helaas kent de Radboud Universiteit geen tevredenheidsonderzoek onder wetenschappelijk medewerkers, zoals dat bijvoorbeeld bij de Universiteit Maastricht en de Universiteit van Amsterdam het geval is, waarbij aangesloten zou kunnen worden. Daarom zijn eind 2009 gegevens over de indicatoren 2, 6, 7 en 8 verzameld bij een steekproef van wetenschappelijk medewerkers van de universiteit. De rapportage hierover is opgenomen in de website van de universiteitsbibliotheek (www.ru.nl/ubn) onder 'Over de Organisatie' – 'Publicaties Universiteitsbibliotheek'. Meestal worden de gestelde targets gehaald. Bij tevredenheid met de collectie is dit minder het geval. Misschien is deze lat ook wat hoog gelegd. Bij de fysieke bibliotheek geven de kopieer-/printfaciliteiten en de computers mindere scores. Vanzelfsprekend worden de gegevens gebruikt om verbeteringen te initiëren. Een definitieve rapportage over

TABEL 2 Key performance indicatoren van de UB Nijmegen

1. SALDO LITERATUURBUDGET

KPI: Minimaal 95 procent van het toegekende literatuurbudget wordt besteed.

2. TEVREDENHEID PRIMAIRE DOELGROEP MET COLLECTIE

KPI: Minimaal 85 procent van de primaire doelgroep is van mening dat de collectie voldoende op peil is voor hun onderzoek, onderwijs of studie.

3. RADBOUD REPOSITORY

KPI a: Minimaal 95 procent van de records in Metis (het onderzoeksregistratiesysteem van de universiteit) van het afgelopen jaar is opgenomen in de Radboud Repository.

KPI b: Bij minimaal 20 procent van de records uit Metis van het afgelopen jaar die zijn opgenomen in de Radboud Repository, is de volledige elektronische tekst via de repository beschikbaar.

4. INSTRUCTIES

KPI: Instructies in informatievaardigheden worden door deelnemers beoordeeld met een rapportcijfer 7 of hoger.

5. LEREN EN INNOVATIE

KPI: De uitgaven voor scholing / opleiding (inclusief congresbezoek) bedragen ten minste 2 procent van de totale personeelsuitgaven.

6. FYSIEKE BIBLIOTHEEK

KPI: Tevredenheid met de fysieke bibliotheek is minimaal een 7 op een tienpuntschaal.

Gevraagd wordt naar de volgende aspecten:

- > studieklimaat (rust, privacy)
- > beschikbaarheid studieplaatsen
- > overzichtelijkheid opstelling collectie
- > kopieer-/printfaciliteiten
- > aantal computers
- > functionaliteit computers

7. OPENINGSTIJDEN

KPI: Tevredenheid met openingstijden van de meest bezochte bibliotheek is minimaal een 7 op een tienpuntschaal.

8. DIGITALE BIBLIOTHEEK

KPI: Tevredenheid met de digitale bibliotheek is minimaal een 7 op een tienpuntschaal.

Gevraagd wordt naar de volgende aspecten:

- > overzichtelijkheid website bibliotheek
- > beschikbaarheid tijdschriften online
- > beschikbaarheid digitale zoeksystemen

de key performance indicatoren van 2009 is nog in de maak.

Gebruik van gegevens

Voor de inrichting van de dienstverlening en beleidsvorming zijn gegevens zoals hierboven geschetst naar het inzicht van de bibliotheek van de Radboud Universiteit onontbeerlijk. Deze moeten verankerd zijn in ervaringen en meningen van de gebruikers. Natuurlijk neemt de bibliotheek daar ook op andere manieren kennis van, bijvoorbeeld via facultaire liaison-medewerkers, maar een meer algemeen en geobjectiveerd beeld helpt zeker in het helder krijgen van gebruikerswensen.

Gegevens uit de benchmarking worden gebruikt om aanpassingen in dienstverlening of werkwijze te implementeren, bijvoorbeeld verlaging van de dagdrempels voor het Interbibliothecair Leenverkeer naar aanleiding van de constatering dat de UB Nijmegen veel levert in vergelijking met andere bibliotheken. Ze worden ook gebruikt om de positie van de bibliotheek aan bestuurders te schetsen. De externe evaluatiecommissie heeft er sterk op aangedrongen deze gegevens zo te gebruiken. Onderzoeken zoals die naar de voorzieningen in de Centrale Bibliotheek leiden zoals eerder geschetst, direct tot aanpassingen en leggen de basis voor verbeteringen die een wat langere voorbereidingstijd nodig hebben.

Het onderzoek naar informatiegedrag en behoeften van onderzoekers en studenten (Knippenberg & Wiborg, 2008) heeft een schat aan gegevens opgeleverd over hoe zij omgaan met wetenschappelijke informatie, welke ondersteuning van de bibliotheek zij wensen en welke moderne middelen (blogs, wiki's et cetera) zij gebruiken en/of geschikt achten voor het wetenschappelijke informatieproces. Dit levert een basis voor beleidsontwikkeling. Verschillende gegevens uit dit onderzoek (bijvoorbeeld voorkeur voor één toegang tot wetenschappelijke informatie, meer nadruk in instructies aan studenten op selectie) komen terug in het nieuwe beleidsplan 2010-2013. De gegevens per faculteit worden gebruikt om de dienstverlening daar aan te passen. Dat gebeurt ook na meer uitgebreide analyses van de gegevens op faculteitsniveau op het moment dat daar nieuwe bibliotheekdiensten gepland worden.

‘Nederlandse universiteitsbibliotheken leveren benchmarkgegevens aan het Samenwerkingsverband Universiteitsbibliotheken en Koninklijke Bibliotheek (UKB)’

Service

Recensies

Help

Dossiers

Nieuws

> Privacywaakhond onderzoekt wifispionage van Google

Google tapte en bewaarde drie jaar lang internetverkeer van draadloze netwerken.

Inloggen

Sitemap

Uw zoekterm

Magazine

Klik op de **magazine cover** om dit nummer digitaal door te bladeren. Het mainnummer is gratis online te lezen, helemaal compleet.

2010

05

INFORMATIE
PROFESSIONAL

Extra informatie op InformatieProfessional.nl

Lees naast de papieren editie ook InformatieProfessional.nl.

Niet alleen voor het laatste vaknieuws, maar ook voor blogpostings van de redactie en bijdragen van vakgenoten.

HOMEPAGE BIJDAGEN REDACTIEBLOG ADVERTEREN BANEN CONTACT

Home > Bijdragen

Bijdragen

De business case voor informatie, over ons, en niet langs ons heen

woensdag, 19 mei 2010 boyd hendriks

Boyd Hendriks presenteert een business case voor informatie. **Waardering:**

> Lees meer

Het bouwen van eenvoudige IT-systemen is heel moeilijk

dinsdag, 04 mei 2010 Dré de Man

Grote softwareprojecten mislukken vaak, zegt IT-complexiteitsdeskundige Roger Sessions. Dat komt doordat de faalkans exponentieel stijgt met de complexiteit van een project. Dat kost alleen in de VS al meer dan een miljoen dollar per jaar. Sessions heeft zich jarenlang beziggehouden met de oorzaken en de gevolgen daarvan, en biedt oplossingen gebaseerd op een wiskundig model. **Waardering:**

> Lees meer

Spelenderwijs mediawijs?

woensdag, 14 april 2010 Jos de Haan

Nederlandse jongeren (6-16 jaar) zijn met hun internetgebruik koplopers in Europa. 93% gebruikt **Waardering:**

HOMEPAGE BIJDAGEN REDACTIEBLOG ADVERTEREN BANEN CONTACT

Home > Redactieblog

Blogs

Is volksoepvoeding ouderwets?

zondag, 23 mei 2010 Jos van Dijk

Kinderen die opgroeien tussen boeken gaan gemiddeld drie jaar langer naar school. Ongeacht het opleidingsniveau van hun ouders. Dat is het resultaat van een wereldwijd onderzoek naar schoolsucces in 27 landen (NRC wetenschapsbijlage 22 mei). In het onderzoek zijn 70.000 gezinnen betrokken uit westerse landen, de voormalige communistische landen en landen als China en Zuid-Afrika. Boeken stimuleren kennelijk het doorleren in alle omstandigheden. Maar hoe komen die boeken in huis? **Waardering:**

> Lees meer

Met een design-boekenkast kun je het helemaal maken

maandag, 10 mei 2010 Jos van Dijk

Bibliofelen houden van boeken en dus ook van boekenkasten. Een lust voor het oog, zo'n wand vol met gekleurde rugjes in allerlei maten. Bibliofelen zullen absoluut verlekkerd scrollen op de [website](#) waar ene Delana een groot aantal design-boekenkasten laat zien. **Waardering:**

> Lees meer

Hobbyproject passeert officiële voorlichting

maandag, 26 april 2010 Jos van Dijk

Wat gebeuren er toch leuke dingen op ons **Waardering:**

In de rubriek **BIJDAGEN** kunnen geregistreerde gebruikers via het icoon *Nieuw* zelf een bijdrage plaatsen. Dat kan bijvoorbeeld een aanzet tot een artikel in de papieren InformatieProfessional zijn, een opinie of een reportage van een bezocht congres. Met de ingebouwde editor kunt u de tekst zelf opmaken en voorzien van beeldmateriaal, links, et cetera.

In de rubriek **REDACTIEBLOG** vinden lezers postings die door de redactie van InformatieProfessional worden verzorgd.

De externe evaluatie geeft bestuurders een onafhankelijk rapport dat de staat van de bibliotheek weergeeft en aanbevelingen doet voor de toekomst. De aanbevelingen uit het externe evaluatierapport zijn ook opgenomen in het nieuwe beleidsplan voor de bibliotheek (bijvoorbeeld opstellen nieuw bibliotheekreglement, plan van aanpak collectievorming en big deals, inrichten van geïntegreerde studie- en informatieomgevingen).

De gegevens over de key performance indicatoren worden gebruikt om jaarlijks te bezien waar aanpassingen nodig zijn in de dienstverlening. Vaak moeten deze facultair gerealiseerd worden (bijvoorbeeld computervoorzieningen in de decentrale bibliotheken; verbetering in collectievorming). De gegevens geven hier onderbouwing in het gesprek met de faculteiten die bij de realisering van verbeteringen nauw betrokken zijn. De gegevens zijn onlangs ook gebruikt bij de consultatieronde die de bibliotheek gehouden heeft onder faculteitsbesturen over het nieuwe beleidsplan. Faculteitsbesturen tonen veel belangstelling voor deze cijfers en stellen deze kwaliteitsmeting door de bibliotheek zeer op prijs.

Systeem voor kwaliteitsmeting

Wij denken dat een systeem van kwaliteitsmeting dat uit de volgende onderdelen bestaat, een goede optie zou zijn voor universiteitsbibliotheken:

- > Periodieke landelijke benchmarking met daarbij de aantekening dat hier meer helderheid in de definities en uniformiteit in de gegevensverzameling nodig zijn.
- > Periodieke kwaliteitsmetingen die met relatief weinig moeite gedaan kunnen worden, om de vinger aan de pols te houden en om bestuurders en gebruikers te informeren over geleverde prestaties. Hierbij kan gedacht worden aan LibQual+ of aan meting van key performance indicatoren. Gegevens over deze laatste kunnen uit systemen gehaald worden en voor zover bevraging van gebruikers nodig is, kan deze het beste worden ondergebracht in algemene universitaire tevredenheidsonderzoeken. Inrichten van een panel kan misschien een alternatief zijn voor dit laatste.

> Diepgaande, incidentele onderzoeken naar zaken die op een bepaald moment spelen: evaluatie van renovaties, onderzoek voor het vernieuwen van dienstverlening, onderzoeken naar specifieke behoeften bij een faculteit, periodieke evaluaties van de collecties, die al sinds een tiental jaren worden uitgevoerd door de UB Nijmegen voor de opstelling van collectievormingsprofielen, enzovoort.

Bij dit type onderzoek zou geprobeerd kunnen worden ook datgene te meten, waar het eigenlijk om gaat: de impact van bibliotheekdiensten op onderwijs en onderzoek van de universiteit, antwoord op de vraag hoe de bibliotheek bijdraagt aan de prestaties van onderzoek en onderwijs. Dat onderzoek is niet gemakkelijk en staat nog in de kinderschoenen. Voor een overzicht van voorbeelden en methoden op dit gebied zie Poll en Payne (2006).

Tot slot

In dit artikel is het onderzoek besproken waarbij de Universiteitsbibliotheek van de Radboud Universiteit direct betrokken is, met als doel een overzicht te geven van middelen die een UB kan inzetten om de kwaliteit te bewaken en gebruikerswensen boven water te krijgen. Natuurlijk gebeurt er in Nederland en internationaal veel meer op dit gebied. In landelijk verband is bijvoorbeeld Surf actief in het initiëren van allerlei landelijk bibliotheekonderzoek. Ook is er landelijk, discipline-

‘Faculteitsbesturen tonen veel belangstelling voor key performance indicatoren’

gericht gebruikersonderzoek, bijvoorbeeld van Cambin (Convent van Academische Medische Bibliotheken in Nederland) voor Nederlandse medische bibliotheken (Van der Graaf, 2005). Misschien ligt hier een model waarmee de universiteitsbibliotheken ook over de volle breedte van disciplines heen hun voordeel kunnen doen. <

Referenties

] Graaf, M. van der. (2005). <i>Landelijk biomedisch gebruikersonderzoek: Publieksrapport</i>. Amsterdam: Pleiade Management and Consultancy.] Knippenberg, H., & Wiborg, J. (2008). <i>Onderzoek Universiteitsbibliotheek 2008 ... Op zoek naar Wetenschappelijke Informatie</i>. Nijmegen: Universiteitsbibliotheek Nijmegen. Geraadpleegd 5 april 2010 op igitur-archive.library.uu.nl/DARLIN/2008-1218-200335/UUindex.html] Laeven, H., & Smit, A. (2003). A project to benchmark university libraries in the Netherlands [Electronic version]. <i>Library Management</i>, 24(6/7), 291-304.] Poll, R., & Payne, P. P. (2006). Impact measures for libraries and information services [Electronic version]. <i>Library Hi Tech</i>, 24(4), 547-562.	] Schonfeld, R. C., & Housewright, R. (2010). <i>Faculty Survey 2009: Key strategic insights for libraries, publishers, and societies</i>. Ithaca S+R. Geraadpleegd 26 april 2010 op www.ithaka.org/ithaka-s-r/research/faculty-surveys-2000-2009/Faculty%20Study%202009.pdf] Smelik, J. (2004). Een ander gebruikersonderzoek. <i>Informatie Professional</i>, 8(1), 28-31.] Wiborg, J., & Knippenberg, H. (2006). <i>Gebruikersonderzoek Centrale Bibliotheek Radboud Universiteit Nijmegen 2006</i>. Nijmegen: Universiteitsbibliotheek Radboud Universiteit Nijmegen. Geraadpleegd 5 april 2010 op igitur-archive.library.uu.nl/DARLIN/2008-1218-200335/UUindex.html

Wie zijn...

Saskia van Bergen is projectleider digitale toegang Bijzondere Collecties bij de Universitaire Bibliotheken Leiden. Zij is betrokken bij diverse Leidse en nationale digitaliseringsprojecten, zoals Early Dutch Books Online en Libratory, en publiceert regelmatig over de geschiedenis van het boek.

Peter Verhaar studeerde Engels en Boekwetenschap aan de Universiteit Leiden en Informatica aan de Open Universiteit. In de periode 2003-2005 was hij werkzaam bij de academische uitgeverij IDC (momenteel een imprint van Koninklijke Brill NV). Hij werkt nu als senior projectmanager bij de Universitaire Bibliotheken Leiden, en als docent bij de Masteropleiding Book and Digital Media Studies.

Digitale bestanden overzichtelijk ordenen

Erfgoedinstellingen stellen steeds meer boeken en handschriften digitaal beschikbaar. Om dat gebruiksvriendelijk te kunnen doen, is meer nodig dan een reeks digitale bestanden. Een bezoeker wil immers geen losse afbeeldingen bekijken, maar virtueel door een boek kunnen bladeren. De instellingen maken gebruik van standaarden zoals METS om dat voor elkaar te krijgen. Saskia van Bergen en Peter Verhaar van de UBL lichten METS toe.

Saskia van Bergen en Peter Verhaar

De bijzondere collecties van de Universitaire Bibliotheken Leiden zijn sinds 2007 voor iedereen online toegankelijk via Digital Special Collections (DISC).¹ Deze website biedt toegang tot ruim 100.000 scans van middeleeuwse handschriften, atlanten, prenten en tekeningen, en andere topstukken. De bibliotheek maakt voor deze webomgeving gebruik van het softwarepakket DigiTool, dat is ontwikkeld door Ex Libris, een bekende leverancier van bibliotheeksoftware. DigiTool is geschikt om allerlei typen bestanden in te beheren en presenteren, zowel beeld als geluid, en zowel enkelvoudige als complexe objecten. Het administreren en presenteren van enkelvoudige objecten zoals prenten, tekeningen, kaarten en foto's is relatief eenvoudig, aangezien het scannen van deze objecten meestal ook één digitaal

object oplevert. De eerste scan die van het object wordt gemaakt, moet het origineel zo goed mogelijk weergeven en wordt dan ook onbewerkt opgeslagen als een archiefbestand in TIFF-formaat. Voor het publiek worden een thumbnail en JPG2000-bestand afgeleid uit de archiefkopie en gepresenteerd op de website. Het wordt een stuk ingewikkelder wanneer een complex object, zoals een boek of handschrift, op dezelfde manier moet worden gedigitaliseerd. Iedere pagina, of iedere opening van het boek wordt uiteraard afzonderlijk gescand, en van iedere scan worden zowel archiefbestanden als presentatiebestanden en thumbnails vervaardigd. Een gedigitaliseerd handschrift van honderd pagina's levert zo driehonderd scans op. Wat doe je vervolgens met deze bestanden? Hoe zorg je ervoor dat ze in logische samenhang én in

de juiste volgorde worden gepresenteerd op je website?

Ordenen

In Leiden maken we hiervoor gebruik van de xml-standaard METS (Metadata Encoding and Transmission Standard).² Deze standaard wordt beheerd door de Library of Congress.³ Met behulp van METS kan een verzameling digitale bestanden op een overzichtelijke manier worden geordend. Afgezien van de volgorde waarin de bestanden moeten worden bekeken, kan via METS ook een hiërarchische structuur worden aangebracht. Er kan bijvoorbeeld worden vastgelegd welke hoofdstukken, paragrafen, tabellen of illustraties in het complexe object voorkomen. Deze elektronische inhoudsopgave kan vervolgens worden gebruikt om webpresentaties te maken, waarbij gebruikers door het gedigitaliseerde werk kunnen bladeren, vergelijkbaar met het fysieke exemplaar.

Ook kan METS worden gebruikt om verschillende representaties van hetzelfde object aan elkaar te koppelen. Denk daarbij aan de relaties tussen de afbeeldingen van een boek, een pdf en de machineleesbare tekst. Maar METS kan voor veel meer worden gebruikt dan alleen tekstueel materiaal. Voor de Amerikaanse website *Patriotic Melodies* bijvoorbeeld, is METS ingezet om bladmuziek van Amerikaanse patriottische liederen te koppelen aan bijbehorende teksten en geluidsfragmenten.⁴

Uitbreiding

De informatie over de relaties tussen deze verschillende bestanden noemen we structurele metadata. Deze zijn verplicht onderdeel van een METS-bestand. Daarnaast kunnen ook andere typen metadata worden toegevoegd, zowel aan het gehele object als aan de individuele bestanden. De beschrijvende metadata bevatten bijvoorbeeld de bibliografische gegevens, zoals auteur, plaats en jaar van uitgave en de titel. De administratieve sectie bevat onder andere verwijzingen naar de software die nodig is om digitale objecten te presenteren op het web, zoals bijvoorbeeld de viewer of audiospeler. Ook kunnen gegevens worden opgenomen die betrekking hebben op de auteursrechten

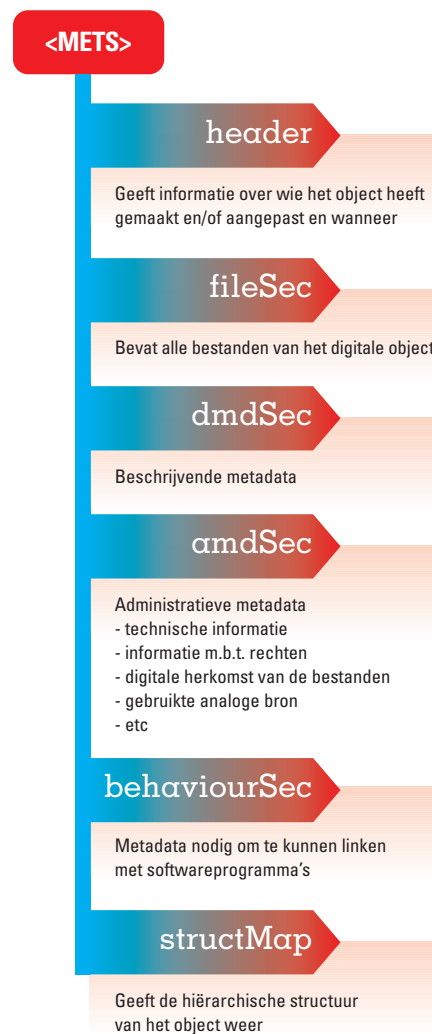
van een digitaal object, of gegevens over het analoge object dat als bron heeft gediend voor de scan.

Om met deze andere typen metadata te kunnen werken, dient METS te worden uitgebreid met externe schema's. Zo kan de standaard voor de beschrijvende metadata worden gecombineerd met bijvoorbeeld Dublin Core, MODS of Marc21. Voor welke van deze drie wordt gekozen, is afhankelijk van de situatie. Dublin Core is de meest eenvoudige variant. De set aan gegevens is beperkt, maar het schema is juist daarom geschikt voor uitwisseling.

Marc21 biedt veel verschillende velden om objecten te beschrijven, maar doordat van numerieke codes gebruik wordt gemaakt, is deze standaard niet erg gebruiksvriendelijk.

De standaard Metadata Object Description Schema (MODS) is gebaseerd op Marc21, maar een belangrijk verschil is dat de numerieke codes zijn vervangen door beschrijvende termen.⁵ De standaard is mede hierdoor rijker dan Dublin Core, maar tegelijk eenvoudiger toe te passen dan Marc21. Bovendien is MODS hiërarchisch en daarom bij uitstek geschikt om met METS te worden gecombineerd. In MODS is het bijvoorbeeld mogelijk om een tijdschrift afzonderlijk te beschrijven, maar ook in relatie tot een jaargang van het tijdschrift, en tot een artikel binnen een volume.

Voor technische metadata wordt vaak de standaard NISO Metadata for Images in XML (NISO/MIX) gebruikt.⁶ Hiermee kunnen zaken zoals de bestandsgrootte, het compressieniveau of de gebruikte scanner worden beschreven. Voor veel organisaties is het eveneens van belang om preservation metadata vast te leggen, waarmee activiteiten rondom de digitale duurzaamheid van de bestanden kunnen worden ondersteund. PREservation Metadata: Implementation Strategies (PREMIS)⁷ is hiervoor een veelgebruikte standaard. Een eerste doel van deze activiteiten is ervoor te zorgen dat digitale objecten ook in de toekomst kunnen worden weergegeven, afgespeeld, beluisterd en bekeken. Ook willen organisaties voorkomen dat digitale objecten in een depot per ongeluk veranderd worden, en als er rechtmatige wijzigingen aan objecten plaatsvinden, dat deze zorgvuldig worden gedocumenteerd.

Schematisch overzicht van een METS-document

Lay-out beschrijven

METS is goed in het beschrijven van de structuur van een digitaal object, zoals bijvoorbeeld de relatie tussen hoofdstukken en paragrafen, maar biedt geen mogelijkheid om de lay-out van elk onderdeel van het object te beschrijven. Er kan bijvoorbeeld niet worden opgegeven dat elke pagina in een boek uit twee kolommen bestaat en dat elke pagina een koptitel bevat. Hiervoor wordt METS gecombineerd met de standaard ALTO (Analyzed Layout and Text Object).⁸ Dankzij ALTO is het bijvoorbeeld mogelijk om zoekwoorden in een tekst op te laten lichten en onderdelen van een tekst zoals paragrafen, afzonderlijk te presenteren. Wanneer je een willekeurige krant selecteert op de website *Papers Past* van de Nationale bibliotheek van Nieuw-Zee-

'Het grote aantal geregistreerde METS-profielen vormt een belemmering voor uitwisseling en samenwerking'

land, dan zie je bijvoorbeeld dat van elke pagina de artikelen, advertenties en telegrammen afzonderlijk doorzoekbaar zijn gemaakt en ook zijn aan te klikken in de inhoudsopgave.⁹

Profielen

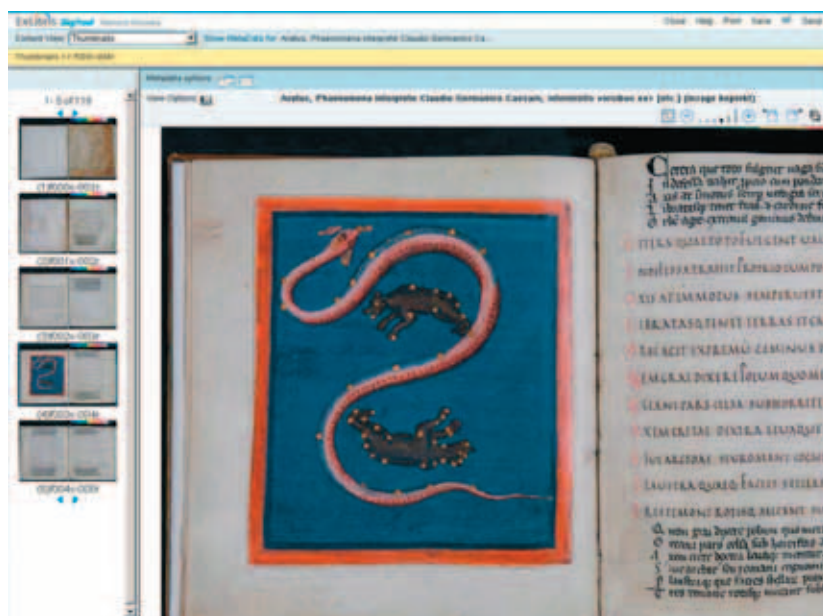
METS is een zeer flexibele standaard. Veel van de elementen en de attributen die in het METS-schema worden genoemd, zijn optioneel en organisaties zijn ook vrij om te bepalen welke externe schema's zij gebruiken. Binnen de METS-gemeenschap bestaat de mogelijkheid om alle beslissingen die zijn genomen ten aanzien van de structurering en de codering van de bestanden vast te leggen in een METS-profiel. In sommige gevallen bevatten deze profielen specificaties voor de beschrijving van één bepaald type objecten. Zo heeft de University of Southampton een apart METS-profiel laten registreren voor pamfletten, dat wordt gebruikt voor het project *19th Century British Pamphlets online*.¹⁰ Ook kunnen instellingen en bedrijven hun eigen METS-profiel laten registreren. De website van de Library of Congress vermeldt op dit moment twintig profielen, waaronder DigiTool van ExLibris.¹¹ Het feit dat er zoveel verschillende METS-profielen zijn geregistreerd, vormt tegelijk ook een belemmering voor uitwisseling en samenwerking. De METS-viewers die worden gebruikt voor de presentatie op internet, veronderstellen meestal de toepassing van een specifiek

profiel. Zo heeft niet alleen ExLibris, maar bijvoorbeeld ook de Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) een eigen viewer, met een bijbehorend METS-profiel.¹² Iedereen die de DFG-Viewer heeft aangeschaft, maakt gebruik van dit profiel, omdat je dan ook zeker weet dat je bestanden goed op de website worden getoond. Zou je bijvoorbeeld de METS-bestanden van de UB Leiden in de DFG-viewer willen laden, dan levert dit zeker problemen op.

Andere standaarden

METS is niet de enige standaard voor complexe objecten. De Koninklijke Bibliotheek maakt bijvoorbeeld gebruik van MPEG-21/DIDL.¹³ Een belangrijk ver-

and Exchange (OAI-ORE).¹⁴ Deze standaard biedt net als METS de mogelijkheid om verschillende digitale bronnen met elkaar te verbinden en om deze te combineren tot een groter geheel. Dit soort combinaties wordt in de terminologie van OAI-ORE aangeduid als 'aggregaties'. OAI-ORE wordt binnen Nederland bijvoorbeeld door een aantal universiteiten gebruikt om wetenschappelijke publicaties te koppelen aan de andere bronnen die in de loop van een onderzoeksproject zijn geraadpleegd of geproduceerd. Voorbeelden zijn te vinden in het Open Acces tijdschrift *Journal of Archaeology in the Low Countries*,¹⁵ dat wordt uitgegeven door de Amsterdam University Press. In dit tijdschrift zijn niet alleen artikelen te vinden, maar ook het

Voorbeeld van een digitaal object in METS in de beeldbank Digital Special Collections van de Universitaire Bibliotheken Leiden

schil met METS is dat de ontwikkeling van deze standaard op een gesloten wijze verloopt. METS is een open standaard, die wordt ontwikkeld binnen de eigen gemeenschap op basis van inbreng van de deelnemers. Aan de andere kant beperkt het gebruik van METS zich voornamelijk tot de (digitale bibliotheken van) erfgoedinstellingen, terwijl MPEG-21/DIDL wordt ondersteund vanuit het bedrijfsleven en daardoor een veel bredere toepassing kent. Een derde belangrijke standaard voor het vastleggen van de structuur van complexe objecten is het recentelijk ontwikkelde Open Archives Initiative Object Reuse

bijbehorende beeldmateriaal, geografische informatie, de tabellen en grafieken, en de data die ten grondslag hebben gelegen aan de publicatie. Terwijl METS vooral een standaard is voor het structureren van bestanden binnen één repository, wordt OAI-ORE dus in de eerste plaats gebruikt om bronnen bijeen te brengen vanuit verschillende digitale archieven.

Samenwerking

Binnen de Nederlandse erfgoedinstellingen wordt steeds meer samengewerkt aan het digitaal presenteren van collecties.

Het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en het archief voor de vrouwenbeweging Aletta ontvingen kort geleden subsidie van het Agentschap NL (voorheen SenterNovem) voor het project *Visual METS*. Doel is een open-source-viewer te ontwikkelen voor complexe objecten, die niet alleen door henzelf, maar ook door andere organisaties gebruikt kan worden.

Het project UNICUM, dat onder de verantwoordelijkheid valt van de Stichting Academisch Erfgoed (SAE), richt zich op de beschikbaarstelling van Nederlandse academische collecties. Hiervoor wordt één gezamenlijke digitale toegang gecreëerd waarbinnen enkelvoudige objecten worden opgenomen, zoals afbeeldingen van museale objecten, maar ook com-

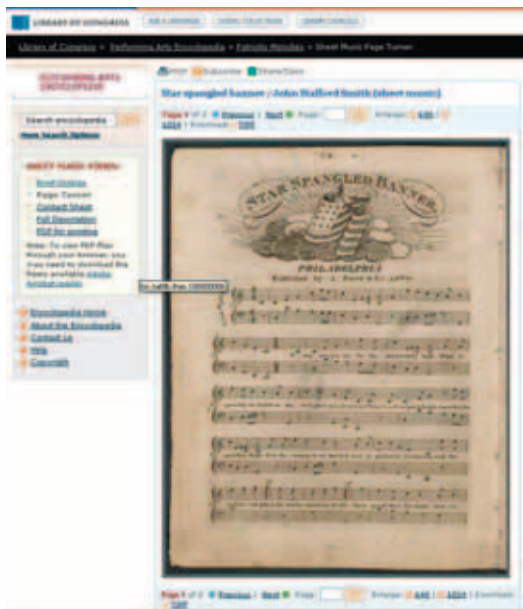
Hiervoor moet het mogelijk worden gemaakt om METS-xml om te zetten in een andere standaard en vice versa. En misschien moeten we zelfs gaan werken aan de ontwikkeling van een nationaal METS-profiel, zoals ook de Australische erfgoedinstellingen hebben gedaan.¹⁶

In Nederland heeft een aantal METS-gebruikers zich inmiddels verenigd om ervaringen en kennis over het gebruik van de standaard uit te wisselen. Om ook digitaal contact te kunnen houden hebben ze zowel een NING-groep opgericht, als een METS-subgroep binnen de LinkedIngroep van Digitaal Erfgoed Nederland (DEN).

Meer informatie over het overleg is te vinden op:

- > metsathon.ning.com
- > www.linkedin.com (zoeken in *groups*: 'METS').

‘Ook instellingen en bedrijven kunnen hun eigen METS-profiel laten registreren’

Voorbeeld van een METS-bestand op de website Patriotic Melodies. Het is mogelijk om de tekst van een lied te vergelijken met de bladmuziek en het bijbehorende geluidsfragment

plexe objecten zoals archiefstukken. In beide gevallen zal een oplossing moeten worden gevonden voor zowel de verschillende standaarden voor complexe objecten, als voor de verschillende METS-profielen die er in omloop zijn. Dit is ook van belang voor het project *Libratory*, waarvoor momenteel door een consortium van universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek een projectaanvraag wordt voorbereid. Doel van dit project is het digitaliseren van de gehele Nederlandse boekproductie, zowel gedrukte als handgeschreven boeken.

Noten

- 1) Zie disc.leidenuniv.nl. In een eerder artikel besteedden Saskia van Bergen en Peter Verhaar aandacht aan de digitale dienstverlening bij de Bijzondere Collecties in UBL: Saskia van Bergen en Peter Verhaar, De onzichtbare collecties zichtbaar gemaakt: Digitale dienstverlening bij de bijzondere collecties in UBL, *InformatieProfessional* 5 (2010), pp. 24-27.
- 2) Zie ook Renze Brandsma, 'METS: Metadata Encoding & transmission Standard', *InformatieProfessional* 11 (2007), pp. 35-37.
- 3) www.loc.gov/standards/mets/.
- 4) lcweb2.loc.gov/diglib/ihas/html/patriotic/patriotic-home.html.
- 5) www.loc.gov/standards/mods/.
- 6) Zie hiervoor www.loc.gov/standards/mix/.
- 7) Zie ook Barbara Sieman, 'PREMIS: Data Dictionary for Preservation Metadata', *InformatieProfessional* 10 (2007), pp. 36-38.
- 8) www.loc.gov/standards/alto/techcenter/use-with-mets.php.
- 9) paperspast.natlib.govt.nz/cgi-bin/paperspast.
- 10) www.britishpamphlets.org.uk.
- 11) Voor een overzicht van de geregistreerde METS-profielen zie: www.loc.gov/standards/mets/mets-profiles.html.
- 12) Over de DFG-Viewer en METS: colab.mpg.de/mediawiki/DFG_Viewer.
- 13) Zie ook Thomas Place, 'MPEG-21 DIDL: Digital Item Declaration Language', *InformatieProfessional* 12 (2007), pp. 34-37.
- 14) www.openarchives.org/ore/.
- 15) www.jalc.nl.
- 16) Over de ontwikkeling van het Australische METS-profiel zie: www.dlib.org/dlib/march08/pearce/03pearce.html.

Verder lezen

Metadata

- > Richard Gartner, *Metadata for Digital Libraries: State of the Art & Future Directions*. JISC Techwatch report (Horizon scanning), 2008. www.jisc.ac.uk/whatwedo/services/techwatch/reports/horizonscanning/hs0801.aspx

METS

- > Richard Gartner, *METS: Metadata Encoding and Transmission Standard*. JISC Techwatch Report, 2002. www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/tsw_02-05.pdf.

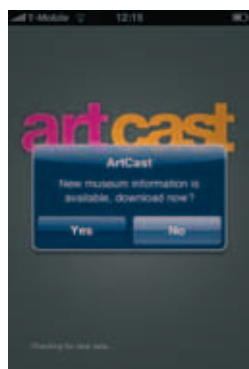
MPEG-21/DIDL

- > Jeroen Bekaert, 'Using MPEG-21 DIDL to Represent Complex Digital Objects in the Los Alamos National Laboratory Digital Library', *D-Lib Magazine* 9 (no. 11), November 2003. www.dlib.org/dlib/november03/bekaert/11bekaert.html
- > Jan Bormans, Keith Hill, 'MPEG-21 Overview v.5', *ISO/IEC JTC1/SC29/WG11/N5231*, Shanghai, october 2002. mpeg.chiariglione.org/standards/mpeg-21/mpeg-21.htm

OAI-ORE

- > Saskia Woutersen-Windhouwer (e.a.), *Enhanced Publications: Linking Publications and Research Data in Digital Repositories*. Surf / EU-Driver, Amsterdam 2009. dare.uva.nl/document/150723

APPS VOOR INFORMATIEWERKERS (5)

Museumgids ('ArtCast')

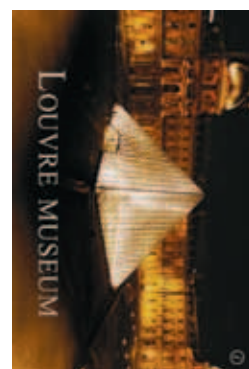
GDM Breda

Yours, Vincent

Love Art (National Gallery, London)

Musee du Louvre

7 museum apps getest

Brooklyn Museum

Powerhouse Museum

Een goed museum bezit niet alleen een mooie collectie, maar ook nog eens de expertise die op een goede manier onder de aandacht te brengen. In de museumwereld is deze tijd vol veranderende verwachtingen en nieuwe uitdagingen – net zoals de bibliotheekwereld. Er liggen ook prachtige kansen, namelijk om mensen die niet in staat zijn om naar de fysieke locatie van het museum te komen, via nieuwe media zoals de smartphone, te laten kennismaken met de rijkdom van de collecties. De praktijk blijkt echter weerbarstig.

Alice de Jong

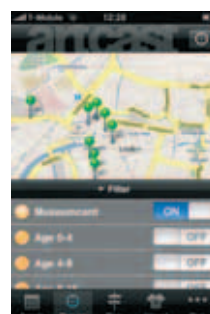
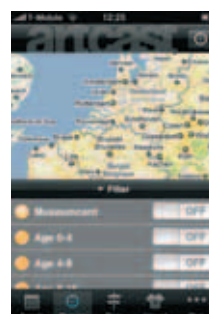
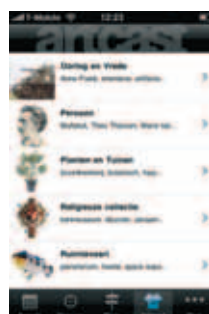
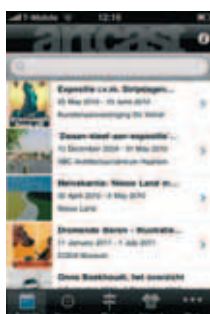
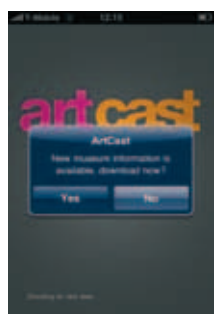
Om meteen met de deur in huis te vallen: er zijn slechts weinig apps van musea beschikbaar. Op de conferentie MuseumNext, die op 30 april jl. in Londen plaatsvond, gaf Mike Ellis

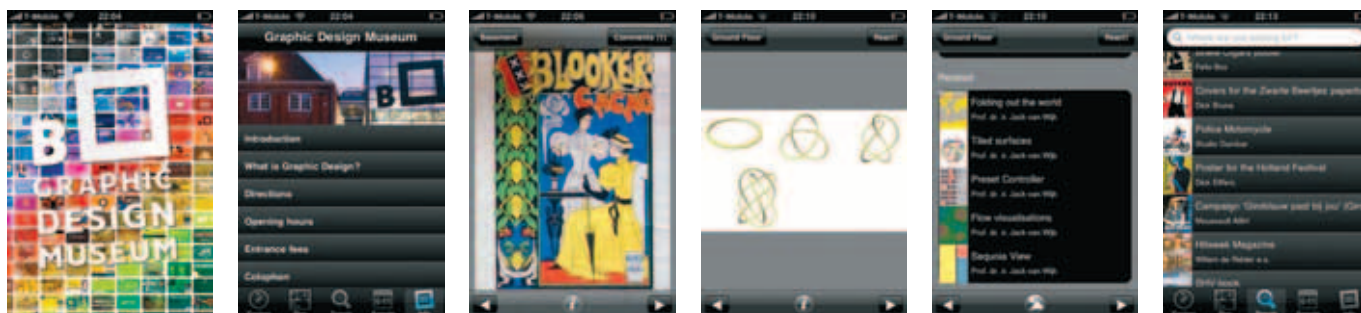
een verklaring. Ellis, die geldt als een van de deskundigen op het gebied van Museum 2.0 en mobiele media, zei dat het ontwikkelen van een app ongeveer zestigduizend euro per plat-

form kost. Een app die zowel op de iPhone als op Android-telefoons werkt, kost dus meer dan een ton. Dat is voor de meeste musea simpelweg te kostbaar. Naast de finan-

ciën kan ook het auteursrecht een belemmering vormen. Om afbeeldingen en foto's waarop auteursrecht berust via een app te tonen, moeten musea aparte contracten afsluiten.

Museumgids ('ArtCast')

Graphic Design Museum

Dat verklaart de magere oogst aan museumapps in deze aflevering. En toch, je zou anders verwachten. In de strijd om de aandacht van de (potentiële) bezoeker hebben musea de afgelopen jaren grote veranderingen doorgemaakt. Objecten en expertise worden op een nieuwe manier voor het voetlicht gebracht. Een app kan nieuwe bezoekers aanspreken en interesse wekken in de museumcollectie. Hoe pakken museale instellingen dit in de praktijk aan?

Museumgids ('ArtCast')

ArtCast wil het platform zijn voor Nederlandse museumbezoekers. De app begint informatief met een overzicht van lopende tentoonstellingen. De musea zijn op provincie en alfabetisch op plaatsnaam gerangschikt, en op thema op te zoeken. Per museum worden adres, telefoonnummer, locatie op Google Maps, openingstijden, leeftijdsindicatie en prijzen gegeven, en ook een korte beschrijving ontbreekt niet. Handig zijn de links per museum naar de eigen website, wikipagina, YouTube en Flickr. Achter die laatste links zit een zoekopdracht verborgen, die vaak leuke plaatjes of film-

pjes oplevert. Erg handig voor Museumjaarkaartbezitters is het 'filter' onderaan bij de meeste onderdelen in de app, want die filtert alle 'betaalde' musea eruit.

Van sommige musea zijn er audio-tours of filmpjes beschikbaar via het tabje 'meer' en dan onder het icoontje 'artcast'. Jammer is dat als je eenmaal thematisch gekozen hebt, het niet mogelijk blijkt die musea op de kaart te zien. Je kunt dus niet nagaan welke musea zich het dichtstbij bevinden. Rare fout is dat als de leeftijdsindicatiegegevens bij een museum ontbreken, er automatisch 16+ komt te staan. Dat ziet er dan bij Artis – want dierenparken staan er ook in – bijzonder vreemd uit. Verder staan prijzen et altijd goed weergegeven, wat doet vrezen dat deze app niet wordt bijgewerkt. Desondanks zal deze app volgens de website in 2010 ook voor Android en Windows worden uitgebracht.

GDM Graphic Design Museum

Het Grafisch Museum in Breda heeft daarentegen een verrassend goede app uitgebracht, die opvalt door zijn heldere indeling en volledigheid. De app, die in het Engels

is, bevat de onderdelen 'explore', 'map', 'search', 'agenda' en 'info'. Algemene bezoekersinformatie is eenvoudig te vinden, en 'explore' biedt visueel bladeren door de collectie via een tableau van plaatjes. Ook kun je door het museum navigeren per aanklikbare plattegrond.

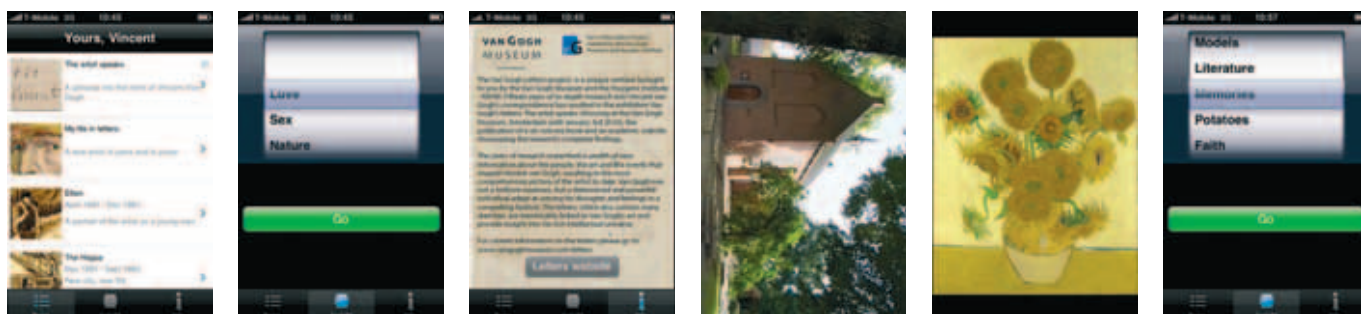
Door op elementen op de plattegrond te klikken, kom je op een bladerfunctie door verschillende kunstwerken. Bij ieder werk geeft het aanklikken van het informatieicoontje of het tappen op het beeld een uitgebreide beschrijving. Storend foutje is dat de datum van het

Stedelijk kiest juist niet voor een app

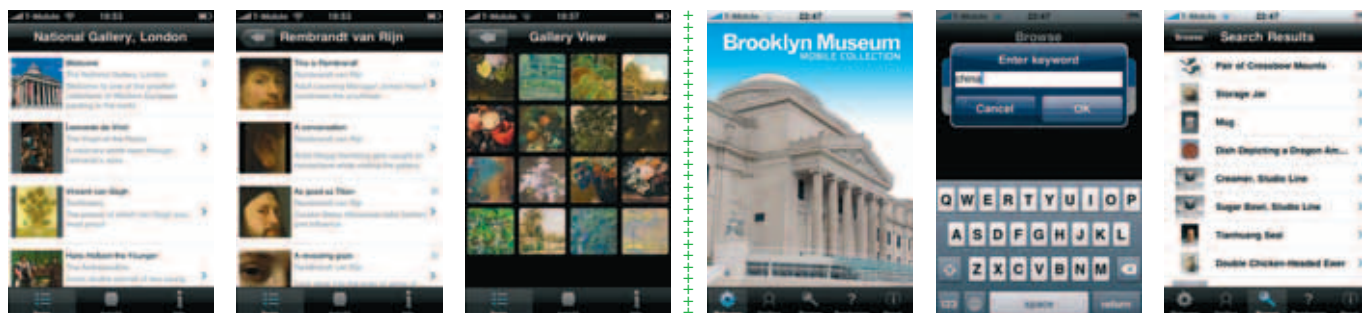
'Het Stedelijk Museum in Amsterdam is binnen het ARTours-project afgestapt van het voornemen een eigen app te laten bouwen door Layar,' zegt Hein Wils, projectleider ARTours bij het Stedelijk Museum. 'ARTours is een Augmented Reality (AR) project met als doel een open source platform te creëren om de collectie en verhalen over de collectie te delen met het publiek. Samen met communicatiebureau Fabrique concentreren we ons nu op de creatie van middleware in plaats van een eigen applicatie. Middleware kun je zien als een visueel contentmanagementsysteem. Binnen dit systeem kunnen we onze collectie ontsluiten en kunstenaars de mogelijkheid geven een origineel werk te maken. We kunnen vervolgens deze inhoud publiceren op de algemene Layar engine.'

Middleware heeft volgens Wils twee voordelen: 'We zijn niet afhankelijk van één AR engine, maar kunnen ook op een andere engine projecten ontwikkelen. En we worden niet gegijzeld door de techniek, maar kunnen optimaal gebruik maken van de laatste technische ontwikkelingen en onszelf focussen op inhoud en interactie.' En wat betekent dit voor de bezoeker? 'Die opent op zijn smartphone een AR-browser en ziet direct welke projecten van het Stedelijk Museum in zijn buurt te zien zijn,' aldus Wils.

Yours, Vincent

APPS VOOR INFORMATIEWERKERS (4)

Love Art

Brooklyn Museum

object niet getoond wordt. Onderaan de beschrijving staan links naar gerelateerde werken, en soms ook links naar gerelateerde filmpjes, bijvoorbeeld een reportage over de vormgeving van het Parool. Het is ook mogelijk een reactie over een bepaald werk achter te laten of reacties van anderen als leuk of niet leuk te beoordelen.

Yours, Vincent

De gratis Vincent-app die het Van Gogh Museum vorig jaar met veel bombarie heeft gelanceerd, valt tegen. Hij doet dingen die je niet verwacht, en dingen die je juist wel verwacht, tref je er niet aan. De app geeft een lijst van elf 'items', thematische onderwerpen, zoals 'My life in letters', 'The Hague', 'The Yellow House in Arles' die je weer leiden naar subonderwerpen. In een ander onderdeel van de app, 'insight', gebeurt hetzelfde maar dan in een vreemd ingedeeld scrollmenu. Klik je op een onderwerp, dan begint er een documentaire-filmpje met een voice-over, die (net als in een echt museum) irritatie wekt, want het voelt als een verplichting hier naar te luisteren. Wat voor de hand ligt, is het presen-

teren van een galerij van alle werken van Van Gogh, waar je kunt aanklikken om meer te weten te komen. Maar deze app doet dat met slechts een paar schilderijen. Wat zou er mooier geweest zijn dan een app-versie van simpelweg de brieven van Vincent van Gogh? Fijn heen en weer bladeren, tekst en uitleg opvragen bij bepaalde passages, of schilderijen oproepen als daar over gesproken wordt? Helaas, dat doet de app niet – misschien spelen auteursrechtelijke problemen hier een rol. Er is alleen een link naar de website van de 'brieven' waardoor je de app moet verlaten, en die site is niet geoptimaliseerd voor mobiel.

Love Art

Deze betaalde app (2,39 euro) van de National Gallery in Londen doet erg vertrouwd aan. Dat is geen wonder omdat even later blijkt dat Pentimento erachter zit, hetzelfde bedrijf dat 'Vincent' voor het Van Gogh Museum maakte. De app opent met veertien hoofdonderwerpen, die elk een schilder centraal stellen. Achter iedere schilder zijn vier of vijf audiofiles, filmpjes of plaatjesgalerijen te vinden. Achter de tweede tab 'Insight', net als in de

Vincent-app, een scrollmenu met thema's die leiden naar een filmpje. Voor een betaalde app is dit nogal teleurstellend, omdat het aanbod karig is en je de app snel 'uit hebt'.

Louvre

De app is ingedeeld in 'Artworks', 'The Palace' en 'Visitor information', en aan de andere kant een tour van het Louvre en je eigen 'bookmarks'. Openingstijden en prijzen zijn makkelijk te vinden. Een bladerbaar overzicht van kunstwerken, zowel schilderijen als standbeelden, maar het is niet makkelijk te zien hoeveel werken er in de app zitten. Wel is er overal een eenvoudige zoekfunctie. Ook hier heel veel filmpjes met voice-over. De taal kan worden aangepast in Engels, Frans, Duits of Japans, maar deze voorkeuren houdt hij niet vast en moet je bij ieder filmpje opnieuw instellen. Bij de getoonde werken is er een aantal mogelijkheden: het opvragen van achtergrondinformatie, meer details (vier of vijf door het museum geleverde close-ups), technische informatie en locatie in het museum. Er staan ook werken in die niet tentoongesteld zijn, zoals bijvoorbeeld schetsen van Rembrandt.

Je kunt een werk toevoegen aan je 'favorieten', waar je doorheen kunt bladeren à la coverview in iTunes.

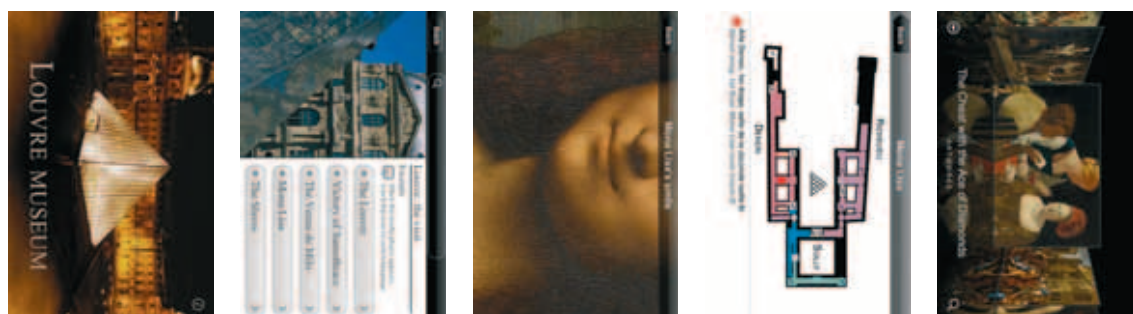
Brooklyn Museum

Dit is een app die door derden, dus niet door het museum zelf, geschreven is met een API – een 'application programming interface'. Dat wil zeggen: een manier waarmee het mogelijk is voor ontwikkelaars van buiten om de content van websites op te vragen. Hiermee is er een makkelijke zoekfunctie geschreven die toegang geeft tot heel veel informatie. Helaas zijn de afgebeelde plaatjes maar klein, en close-ups of inzoomen is niet mogelijk. Het is wel mogelijk een willekeurig object getoond te krijgen via 'randomize'. Leuk om een indruk te krijgen van de collectie van dit museum, maar in deze eerste versie wordt verder weinig gebruikgemaakt van de functionaliteiten van de telefoon.

Powerhouse Museum in Layar

Het Powerhouse Museum in Sydney heeft een app in Layar gemaakt die

Louvre

Telefoon
Kosten
Hoeveelheid werken
Gesproken teksten
Inzoomen?
Filmpjes
Bezoekinformatie
Plattegrond
Delen?
Agenda
Bijzonderheden

Brooklyn Museum

Powerhouse Museum in Layan

werkt voor zowel de iPhone als Android-telefoons. Layan is een zogeheten augmented reality browser. Het programma verschaft via de telefoon informatie over fysieke objecten zoals huizen en schepen. Layan is gratis te downloaden via de App-store van Apple en de Market van Android.

Het Powerhouse Museum gebruikt Layan om een historische laag over het hedendaagse stadsbeeld te leggen. Als Layan geïnstalleerd en geactiveerd is, tikt de gebruiker 'Powerhouse Museum' in en ziet vervolgens een aantal punten op een kaart verschijnen. Klikken op een punt levert een historische foto op Flickr op, informatie over de locatie en eventueel een routebeschrijving als de gebruiker niet pal voor de aangeklikte plek staat.

Layan is een locatiegebonden applicatie. Om de Powerhouse-app te gebruiken, dient de gebruiker zich dus eigenlijk in het centrum van Sydney te bevinden. iPhone-gebruikers kunnen echter ook de coördinaten invoeren die het gebied in Sydney aangeven waar de 'lagen'

van het Powerhouse Museum zich bevinden en vanaf elke plek in de wereld door de geschiedenis van de Australische stad navigeren.

Tot slot

Hoewel musea toegang hebben tot de mooiste kunstwerken van de wereld, zijn er in verhouding nog veel te weinig apps beschikbaar. Je zou verwachten dat grote musea al prachtig doorklikbare en navigeerbare collecties hebben met veel gelaagdheid, maar niets is minder waar. Het gaat niet verder dan wat praatjes met een plaatje en wat bezoekersinformatie. Wellicht is dit allemaal te wijten aan de hoge kosten die het maken van een app met zich zou meebrengen, of spelen auteursrechtelijke kwesties een rol. Weinig interactiviteit en sociale mogelijkheden (doormailen, delen). Misschien is iedereen er nu heel hard mee bezig en kunnen we het komende jaar heel wat moois tegen moet zien. Vooral Layan-apps bieden fantastische mogelijkheden om historische beelden over de werkelijkheid heen te leggen. Vooralsnog

Wat zijn ook al weer...?

(Native) Apps: programmaatjes die draaien op iPhone, Android- of andere smartphones. Ze zijn ontwikkeld voor een specifiek smartphone-platform en kunnen gebruik maken van specifieke functies zoals GPS of camera. iPhone-apps zijn te installeren via de App Store, Android-apps via de Android App Market. Soms gratis, soms niet.

Web apps of mobiele websites: websites die geoptimaliseerd zijn voor verschillende smartphone-platforms, te gebruiken via een mobiele browser. De gebruiker kan op het startscherm van de telefoon een snelkoppeling naar de site met een icoontje aanmaken. Web apps zijn per definitie gratis.

iPhone

In Nederland is een iPhone met toegang tot de appstore via T-mobile beschikbaar voor ongeveer 100 euro (toestel) en een tweejarig abonnement van 30 euro per maand, waarbij 150 sms-berichten, 150 belminuten en onbeperkt internetverkeer inbegrepen zijn. In België is er bij Mobistar een vergelijkbaar abonnement voor 30 euro per maand; de iPhone kost dan 575 euro.

zijn de meeste apps van de categorie 'leuk bedacht', maar laat de uitwerking en diepgang nog veel te wensen over.

Met medewerking van Marie-José Klaver.

Alice de Jong is redacteur van InformatieProfessional.

Museumgids ('ArtCast')	GDM Breda	Yours, Vincent	Love Art (National Gallery, London)	Musée du Louvre	Brooklyn Museum	Powerhouse Museum
iPhone, Android (binnenkort)	iPhone	iPhone	iPhone	iPhone	iPhone	Android
gratis	gratis	gratis	2,39	gratis	gratis	gratis
n.v.t., 1250 musea	ca. 50	ca. 160	ca. 250	ca. 100	hele collectie?	0, app bevat links naar Flickr
nee	nee	ja, 13 audiofiles	ja, 25 audiofiles	nee, alleen films	nee	nee
nee	ja	nee	nee	ja, ook extra details	nee	nee
ja, via 'ArtCast'	ja	ja, 36	ja, 46	nee	nee	nee
ja, per museum	ja	nee	ja	ja	ja	n.v.t.
nee	ja, doorklikbaar	nee	nee	ja, niet doorklikbaar	nee	reality browser
nee	nee, wel reageren	nee	nee	nee, wel bookmarken	nee	ja
ja	ja	nee	nee	nee	nee	n.v.t.
uitgebreide info per museum maar gedateerd	mogelijkheid om een reactie achter te laten	link naar brievenwebsite	geen waar voor je geld	filmpjes in vier talen, teksten alleen Engels	open-source-communityproject	layan-app, waar er vast meer van komen

AGENDA

juni

8 juni

BIBLIOTHEEKPLAZA 2010: ARE YOU BEING SERVED? Start van driedaags programma

Plaats: Zeist
www.probiblio.nl

8-12 juni

12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENTERPRISE INFORMATION SYSTEMS (ICEIS 2010)

Plaats: Funchal (Portugal)
www.iceis.org

9 juni

ERFGOEDBIBLIOTHECARIS GEZOCHT!

Over competenties voor het beheren van erfgoedcollecties in bibliotheken. Studiedag

Plaats: Brussel
www.vvbad.be/node/5428

10 juni

E-READING EVENT 2010

Plaats: Brussel
www.ereadingevent.be

14 juni

DE ECOLOGISCHE BIBLIOTHEEK

Duurzame diensten in een duurzaam gebouw

Plaats: Mechelen
www.vvbad.be/node/5358

14-15 juni

KVAN-DAGEN 2010

Plaats: Kerkrade
www.kvan.nl

14-18 juni

12th EAHIL (EUROPEAN ASSOCIATION FOR HEALTH INFORMATION AND LIBRARIES) CONFERENCE

Discovering New Seas of Knowledge: Technologies, Environments and Users in the Future of Health Libraries

Plaats: Lissabon
www.eahil2010.org

15 juni

HET NIEUWE WERKEN MAKKELIJK GEMAAKT. Met het hoofd in de cloud en beide benen op de grond.

21e KBenP event
Plaats: Scheveningen
www.kbenp.nl

16 juni

OPTIMAAL INFORMATIE ZOEKEN VIA INTERNET. Eendaagse cursus

Plaats: Voorburg
goopleidingen.nl

16-18 juni

PUBLISHING IN THE NETWORKED WORLD: TRANSFORMING THE NATURE OF COMMUNICATION (ELPUB 2010)

14th International Conference on Electronic Publishing
Plaats: Helsinki
conferences.aepic.it/elpub2010

17 juni

INVLOED VAN E-BOEKEN EN E-LEZEN OP DE ERFGOEDSECTOR

Plaats: Den Haag
www.den.nl

17 juni

INTERNET MASTERCLASS: ZOEKTECHNIKEN

Plaats: Voorburg
goopleidingen.nl/info-izz

18 juni

MEDIATHEEK IN HET ONDERWIJS

Doelmatig gebruik van internet in de mediatheek. Ook op 11 oktober

Plaats: Voorburg
goopleidingen.nl/info-mio-iz

20-24 juni

31st ANNUAL IATUL CONFERENCE

The Evolving World of e-Science: Impact and Implications for Science and Technology Libraries
Plaats: West Lafayette (VS)
blogs.lib.purdue.edu/iatul2010

21-24 juni

INTERNATIONAL CONFERENCE ON CONCEPTIONS OF LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE. Unity in Diversity

Plaats: Londen
colis.soi.city.ac.uk

21-25 juni

JOINT JCDL/ICADL INTERNATIONAL DIGITAL LIBRARIES CONFERENCE

Plaats: Gold Coast (Australië)
www.jcdl-icadl2010.org

24-30 juni

WEEK VAN HET LUISTERBOEK

www.weekvanhetluisterboek.nl

29 juni - 2 juli

39th LIBER ANNUAL GENERAL

CONFERENCE. Re-Inventing the Library
Plaats: Aarhus
www.statsbiblioteket.dk/liber2010

29 juni - 2 juli

SUMMER 4TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON KNOWLEDGE GENERATION, COMMUNICATION AND MANAGEMENT (KGCM 2010)

Plaats: Orlando
www.iis2010.org

juli

1 juli

ZIN IN LEIDINGGEVEN. OF: HOE MOTIVEER IK EIGENWIJZE PROFESSIONALS? Bijeenkomst van het Zuidelijk Informatie Netwerk

Plaats: Breda
www.zinnet.info

6-9 juli

5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON OPEN REPOSITORIES (OR 2010)

Plaats: Madrid
or2010.fecyt.es

12-14 juli

10th INDUSTRIAL CONFERENCE ON DATA MINING (ICDM 2010)

Plaats: Berlijn
www.data-mining-forum.de

22-24 juli

INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE BUSINESS AND DIGITAL ENTERPRISES (ICBDE 2010)

Plaats: Bangalore
dline.info/icbde2010/

26-30 juli

TICER ZOMERCURSUS

Plaats: Tilburg
www.tilburguniversity.nl/ticer/2010

28-30 juli

IADIS EUROPEAN CONFERENCE ON DATA MINING (ECDM'10)

Plaats: Freiburg
www.datamining-conf.org

augustus

2 augustus

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON XML FOR THE LONG HAUL. Issues in the

Long-term preservation of XML

Plaats: Montréal
balisage.net/longhaul/

2-6 augustus

UTRECHT SUMMER SCHOOL IN MUSIC INFORMATION RETRIEVAL (USMIR)

Plaats: Utrecht
www.utrechtsummerschool.nl

10-15 augustus

OPEN ACCESS TO KNOWLEDGE - PROMOTING SUSTAINABLE PROGRESS

76th IFLA General Conference
Plaats: Göteborg
www.ifla.org/en/ifla76

9-13 augustus

11th INTERNATIONAL SOCIETY FOR MUSIC INFORMATION RETRIEVAL CONFERENCE (ISMIR 2010)

Plaats: Utrecht
ismir2010.ismir.net

16-17 augustus

BUILDING BRIDGES FOR CHILDREN'S ACCESS RIGHTS: EFFECTIVE COOPERATION OF CHILDREN'S AND SCHOOL LIBRARIES. IFLA satellite meeting

Plaats: Amsterdam
www.debibliotheken.nl

16-18 augustus

NEW TECHNIQUES FOR OLD DOCUMENTS - SCIENTIFIC EXAMINATION METHODS IN THE SERVICE OF PRESERVATION AND BOOK HISTORY

IFLA Satellite meeting
Plaats: Uppsala (Zweden)
www.uu.se

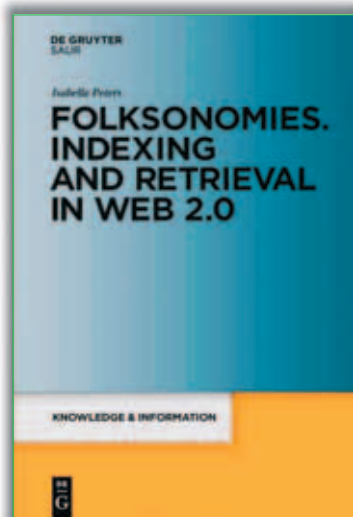
17-18 augustus

LIBRARIES IN A MULTICULTURAL SOCIETY POSSIBILITIES FOR THE FUTURE

Plaats: Kopenhagen
www.ifla.org

Zie InformatieProfessional.nl

Op zoek naar conferenties en andere bijeenkomsten in de komende maanden? Surf voor een compleet agenda-overzicht naar www.informatieprofessional.nl

Folksonomies, maar dan niet voor het volk

Nieuw boek over folksonomies biedt handvatten voor informatiespecialisten om het intussen zo algemeen toegepast ontsluitingsmechanisme te exploreren.

Door: Eric Sieverts

Folksonomies – Indexing and Retrieval in Web 2.0 | Isabella Peters | Berlin – De Gruyter / Saur
 ⇨ 2009 | 443 p. | ISBN 978-3-598-25179-5 | € 59,95; als ebook € 67,00

Is het naïef te denken dat een *Folksonomy* iets is van de 'gewone man' (M/V), de *folks* waar die samentrekking met het woord taxonomies op wijst? Dat folksonomies van en voor gewone web 2.0-gebruikers zijn, gebruikers die zeker niet uit een boek gaan leren hoe ze tags aan hun producten moeten toekennen? Kennelijk is dat inderdaad naïef, want er is een boek van ruim vierhonderd bladzijden over dit onderwerp uitgekomen. En dat boek – in de serie 'Knowledge & Information' – richt zich niet op die gewone web 2.0-gebruiker, maar vooral op de informatiespecialist. Dat het boek ruim vierhonderd bladzijden dik is, hangt misschien samen met het feit dat het van oorsprong een degelijk Duits leerboek is, dat ook meteen in Engelse vertaling is uitgekomen. Die degelijkheid komt onder meer tot uiting in het feit dat het boek meer dan vijftig bladzijden met literatuurverwijzingen bevat – ruw geschat bij elkaar ruim boven de duizend referenties. Iets minder degelijk is dat het boek in twaalf bladzijden de algemene principes van kennisorganisatiesystemen probeert uit te leggen en daarbij ook nog een aantal specifieke soorten behandelt: ontologieën, thesauri, classificaties en citatie-indexen.

Vervolgens komen in vijftien bladzijden ook nog de principes van information retrieval langs, inclusief inverted file-model en wis-

kundige formules voor vectormodel, probabilistische zoektechnieken en clusteranalyse. Voor wie deze onderwerpen nieuw zijn, leidt zo'n summier behandeling nauwelijks tot echt begrip; voor wie er al vertrouwd mee is, lijkt zo'n beschrijving nogal overbodig.

Kennisrepresentatie

Waar het boek echt over gaat, is natuurlijk te vinden in de veel langere hoofdstukken die gaan over kennisrepresentatie in (of met behulp van) folksonomies en over information retrieval voor materiaal dat met folksonomies is ontsloten. Daar leren we onder meer dat je de systemen die met tags werken, kunt onderscheiden in nauwe en brede (*narrow / broad*) folksonomies. In een nauwe folksonomy kent de maker of eigenaar van een op internet geplaatst object daar alleen zelf tags aan toe, zoals bij YouTube. Als andere geregistreerde gebruikers die tags nog verder kunnen aanvullen, zoals bijvoorbeeld bij Flickr, spreekt Peters van een *extended narrow folksonomy*.

In allebei de varianten staat het object centraal en wordt toekennen van een bepaalde tag maar één keer geregistreerd. Bij een brede folksonomy kan elke deelnemer vrij eigen tags aan elk object toekennen en staat dus veel meer de gebruiker centraal. Denk hierbij aan sites als Delicious of Librarything. Elke tag van elke gebruiker

wordt daar afzonderlijk geregistreerd, zodat je kunt zien welke termen het meest aan een object zijn toegekend, dus wat vermoedelijk het centrale onderwerp is. Maar tegelijk zijn er meestal ook veel meer zoekingen. Dat is dus ook veel meer 'social' tagging. Voor statistische en semantische analyses, die in het boek ook uitgebreid aan bod komen, biedt dat allerlei voordelen.

Web 2.0-informatiediensten

Verdere onderwerpen die onder meer aan de orde komen zijn:

- > het tag-gedrag van gebruikers;
- > de verdeling van tag-frequenties;
- > folksonomies versus traditionele kennisrepresentatie;
- > 'tag gardening': methoden om toegekende tags toch enigszins te controleren en te structureren;
- > recommender systems;
- > visualisatietechnieken voor folksonomies (zowel voor de tags als voor de content);
- > het bij relevance ranking mee laten wegen van toegekende tags.

Een nuttig hoofdstuk van dit boek is verder het uitgebreide inleidende hoofdstuk dat een overzicht biedt van wat 'Collaborative Information Systems' worden genoemd: web 2.0-informatiediensten, keurig in categorieën ingedeeld. Probleem met boeken over dit soort onderwerpen is natuurlijk altijd dat een aantal van de

gegeven voorbeelden van diensten en hulptechnieken een jaar na verschijnen van het boek al niet meer bestaan. Bij pogingen leuke, mij onbekende voorbeelden, te bekijken, liep ik daar al een aantal keren tegenaan. En bij het boek bleek ook geen website te horen met aanvullende en ge-update informatie.

Sappig leesvoer?

Lekker sappig leesvoer biedt dit boek niet echt. Daarbij laat ik in het midden of dat komt doordat het een vertaalde tekst is, of door de al eerder gemelde degelijkheid, waarbij de voortgang van de tekst voortdurend wordt onderbroken door de talloze literatuurverwijzingen. Nuttig is het boek daarentegen wel. Juist voor informatiespecialisten is het nodig ook eens met professionele ogen naar een intussen zo algemeen toegepast ontsluitingsmechanisme te kijken. Hoe dat zich verhoudt tot klassieke methoden, inclusief de voor- en nadelen. En hoe je zaken toch een beetje naar je hand kunt zetten om minder last te hebben van die nadelen. Het is mooi dat gebruikers vrijelijk kunnen taggen, maar enige orde scheppen – die tag-gardening – al is het maar automatisch met statistische methodes, kan vaak nuttige effecten hebben. Dit boek biedt zeker handvatten om de mogelijkheden hiertoe nader te exploreren.

<

Het gaat er niet alleen
om wat hij wil.

Het gaat erom hoe u
hem hiervan voorziet.

Als informatiespecialist doet u meer dan alleen informatie verzamelen. Door eindgebruikers te voorzien van datgene dat zij nodig hebben, op het juiste moment en in de juiste vorm, helpt u hen betere professionals te worden.

Als 's werelds toonaangevende aanbieder van informatiediensten kan EBSCO u hierbij helpen. Wij doen dit door u toegang te bieden tot content van meer dan 79.000 uitgevers en door u te ondersteunen met een team van getrainde professionals. Daarnaast besparen onze informatiebeheerssystemen u veel tijd, waardoor u zich kunt richten op uw eindgebruikers.

Hierdoor kunt u zich ervan verzekeren het juiste antwoord altijd bij de hand te hebben.

Neem vandaag contact met ons op!
mailnl@ebSCO.com
tel: +31 297 386 386

EBSCO
information to inspiration

ebSCO.com

Kwaliteitsinformatie • Beheer van bronnen •
Toegang • Integratie • Consultatie

COLOFON

ISSN: 1385-5328

InformatieProfessional is een uitgave (14de jaargang)
van Otto Cramwinckel Uitgever,
Herengracht 416, 1017 BZ Amsterdam.
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

InformatieProfessional, Herengracht 416, 1017 BZ
Amsterdam, tel. 020-4276583, fax 020-6383817,
e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Jos van Dijk, Alice Doek, Bram Donkers (*hoofredacteur*), Alice de Jong,
Marie-José Klaver (*nieuwsredacteur*), Marieke Kramer, Hans van der Laan,
Jenny Mateboer, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (*eindredacteur*),
Eric Sieverts, Jeroen Tegelaar en Ans ter Woerds.

vormgeving

Eric van den Berg, Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Saskia van Bergen, Harrie Knippenberg, Bernardette de Lange en Peter Verhaar.
Omslag: Eric van den Berg.

redactie-adviesraad

Drs. P. Evers, drs. C. Groeneveld (*voorzitter*), drs. Ch. L. Citroen,
prof.dr. J.S. Mackenzie Owen.

abonnementen

Otto Cramwinckel Uitgever, Herengracht 416, 1017 BZ Amsterdam,
tel. 020-6276609, fax 020-6383817. InformatieProfessional verschijnt maandelijks
(10 x per jaar, juli/augustusnummer en november/decembernummer gecombi-
neerd). Abonnementsprijs € 80,-. Instellingen met meer dan één abonnement op
hetzelfde adres betalen voor het tweede en volgende abonnement € 55,-. *Nieuwe
abonnementen*: abonnementen worden per jaargang afgesloten. Het abonnement
wordt jaarlijks in het eerste kwartaal gefactureerd. *Beëindiging abonnement*: Abon-
nementen kunnen uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden
opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een
jaar verlengd. Studentenabonnement € 50,-, losse nummers € 10,-. Leden van
de NVB komen in aanmerking voor een gereduceerd abonnementstarief.
Meer informatie biedt het NVB-secretariaat, Hardwareweg 4, 3821 BM Amersfoort,
tel. 033-4546653, e-mail info@nvbonline.nl.

advertentieverkoop

Otto Cramwinckel Uitgever, tel. 020-6276609, fax 020-6383817.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit
tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen

Nederlands
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor vak en wetenschap

ADVERTENTIE-INDEX

Adlib	10	Ebsco	32
Biblionef	2	Ingressus	6

Franz Ziegler

Tot 28 juni

Franz Ziegler (1893-1939) maakte in de jaren twintig van de vorige eeuw naam als virtuoos portretfotograaf. Mede onder invloed van zijn vriend en collega kunstenaar-fotograaf Henri Berssenbrugge wist Ziegler het aan tradities gebonden genre te verlevendigen door de composities aan te passen en te zoeken naar een meer spontane vorm. Nadat hij in 1928 Deutmann's Haagse atelier had overgenomen, zou hij tot in 1939 regelmatig optreden als fotograaf van de koninklijke familie. In deze twaalf jaar die Ziegler aan het hof werkte portretteerde hij maar liefst vier generaties; koningin-moeder Emma, koningin Wilhelmina en prins Hendrik poseerden regelmatig voor hem. Het vaakst portretteerde hij echter prinses Juliana, die in de periode waarin Ziegler fotoreportages van haar maakte veranderde van een wat timide jongedame in een zelfbewuste kroonprinses met een Hollywood-achtige glamour. Tijdens het onderzoek voor deze tentoonstelling dook er een bijzondere diafilm in kleur op: een sessie in huiselijke sfeer met prinses Juliana, prins Bernhard en de pas geboren prinses Beatrix. Deze bijzondere kleurenopnames worden voor het eerst getoond in deze tentoonstelling op Het Loo. Op www.koninklijkhuis.nl is een webexpositie gewijd aan werken van deze hoffotograaf.

**Paleis Het Loo Nationaal Museum,
Koninklijk Park 1, Apeldoorn.**

Geopend: di t/m zo 10-17 uur.

Oranje bitter

Tot 2 augustus

De Verdieping van Nederland presenteert de tentoonstelling 'Oranje bitter, Nederland bevrijd!'. Filmbeelden, foto's en diverse documenten uit de collecties van de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief geven de bezoeker een contrasterend beeld van de in het nationaal geheugen zo feestelijke bevrijding. Aan de hand van de uiteenlopende thema's Vrijheid, Machtsstrijd, Foute keus, Verwoest land, Naar huis en Soldatenvolk biedt de tentoonstelling inzicht in deze schemerperiode, waarin er naast vreugde ook veel verdriet en verwarring was. Bij de tentoonstelling verschijnt een gelijknamige publicatie inclusief begeleidende dvd met bijzonder filmmateriaal over de bevrijdingstijd. Op www.deverdiepingvannederland.nl/oranje-bitter is bovendien uniek beeldmateriaal te bekijken. Rondom de tentoonstelling vinden

Foto: Koninklijke Bibliotheek

Een van de vele prentbriefkaarten die na de bevrijding gedrukt werden

Foto: Universiteitsbibliotheek Leiden

Miniatuur van de evangelist Marcus.
Armeens handschrift met de vier evangeliën uit 1598 AD

Beeld: Paleis Het Loo Nationaal Museum Apeldoorn

Prinses Juliana en prinses Beatrix, 1938. Foto van Franz Ziegler

verschillende activiteiten plaats.

**De Verdieping van Nederland,
Prins Willem-Alexanderhof 5, Den Haag.**

**Geopend: zo en ma 12-17 uur, di 9-20 uur,
wo t/m za 9-17 uur**

Armeense handschriften en boeken

Tot eind juli

De Universiteitsbibliotheek Leiden toont in de expositie 'Armeniërs: Oude Christenen in een jong land' de hoogtepunten uit de relatief kleine collectie Armeense handschriften en

gedrukte boeken uit haar eigen collectie. De kleurrijk geïllustreerde materialen, van tiende-eeuws handschrift tot modern woordenboek, weerspiegelen een mix van oosterse met westerse tradities. De tentoonstelling verhaalt onder meer over de ontdekking van het Armeens door Europese geleerden en over de Armeense diaspora in Europa vanuit het perspectief van de boekdrukactiviteit in Amsterdam en Venetië.

**Plaats: Universiteitsbibliotheek Leiden,
Witte Singel 27, Leiden.**

**Geopend: ma t/m vr 8.30-22.00 uur;
za 9.30-17.00 uur; zo 13-22 uur.**

PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Hoe bevalt het je om als zzp'er te werken? Het is nog te vroeg om daar iets over te zeggen. Tot voor kort werkte ik ook als zzp'er, naast mijn fulltime baan. Per 1 mei heb ik die baan opgezegd en krijgt het hopelijk een structureler karakter.

Is het geen moeilijke tijd voor zelfstandigen om aan opdrachten te komen? Ook dat is lastig om nu al vast te stellen, maar ik heb wel gemerkt dat mijn activiteiten op internet ervoor hebben gezorgd dat ik makkelijk contact kan leggen met vakgenoten, en vice versa. De aankondiging van mijn ontslag, op mijn weblog, leidde tot veel reacties. Daar zaten ook een paar uitnodigingen voor een gesprek tussen.

Wat doe je allemaal nu je weg bent bij de Zeeuwse Bibliotheek? Sinds 10 mei werk ik voor BibliOosterschelde, in ieder geval één dag per week, tot eind dit jaar. Daarnaast zal ik projectwerkzaamheden verrichten voor de Bibliotheek Vlissingen, bijvoorbeeld voor het project *Wiki loves bieb*. Ik assisteer Rob Coers nog twee maanden bij de begeleiding van www.23dingen.nl (bibliotheken Zuid-Limburg) en ik schrijf columns en artikelen voor de vakbladen. Ik blijf ook actief bloggen en beheer ook nog het

Edwin Mijsbergen (1971) werkte tien jaar als informatiespecialist bij de Zeeuwse Bibliotheek. Sinds kort werkt hij één dag per week bij BibliOosterschelde en verder als zzp'er, onder andere voor de Bibliotheek Vlissingen.

Foto: Liesbeth Mantel

platform Bibliotheek 2.0.

Hoe gaat het met de Betabieb? Bij dat project ben ik niet meer betrokken, maar ik weet dat het nu onderdeel uitmaakt van het project *Digitale Etalages*. In de zomer van 2010 zal duidelijk worden welke vorm die etalages precies zullen krijgen binnen Bibliotheek.nl. Het ligt voor de hand dat zal worden afgestapt van het platform Ning, vanwege technische beperkingen.

Wat is je vooropleiding? VWO, een afgebroken studie Franse Taal- en Letterkunde aan de UvA en een afgeronde studie IDM aan de Haagse Hogeschool.

Je allereerste baan? Medewerker bij een verhuisbedrijf, als emballeur/verhuizer.

Waarom gekozen voor dit vak? Vanwege mijn liefde voor informatie en alles wat daarmee samenhangt.

Wat is er veranderd in het vak? Te veel om op te noemen, maar de veranderingen met de grootste impact in de

afgelopen tien jaar zijn in gang gezet door de ontwikkelingen op het web en in de communicatietechnologie. De hoeveelheid vrij beschikbare informatie is meer dan overweldigend, 'het sociale web' is volwassen geworden, (mobiel) internet is inmiddels overal. De moderne informatieprofessional kan daardoor sneller en slimmer werken, maar ziet zich tegelijkertijd geconfronteerd met een publiek dat minder behoefte lijkt te hebben aan informatiebemiddeling. Het is belangrijker dan ooit dat we werken aan onze zichtbaarheid en onze reputatie. De aandachtsspanne van mensen is kort, de concurrentie van het alomtegenwoordige 'infotainment' is moordend.

Van wie heb je in je loopbaan veel geleerd? Van al die openhartige mensen die zich bereid hebben getoond hun vakkennis zonder voorbehoud te delen. Er een persoon uitpikken is veel andere mensen tekortdoen.

Het hoogtepunt in je loopbaan?

Hoogtepunten horen altijd voor je te liggen maar de week in Umbrië in 2008, met een groep inspirerende collega's uit de informatiewereld, maakte veel indruk op me. In die week leerde ik meer over het vak dan in de acht jaar daarvoor.

En wat vergeet je het liefst? Mijn interne opleiding tot Oracle-developer bij een schimmig ict-bedrijf, eind jaren negentig. Ik begreep onwaarschijnlijk weinig van de lesstof en geen enkele belofte werd nagekomen. Een desillusie.

Wat is je favoriete site of weblog?

Netvibes.com: dat is de site waar al mijn informatie- en entertainmentbronnen samenkomen. BoingBoing is een van mijn favoriete blogs. Interessant door thematiek, afwisseling en toonzetting.

En je favoriete literaire werk? *The Trip* van Tom Wolfe.

Welk papieren boek las je het laatst? *The Wikipedia Revolution* van Andrew Lih.

En welke elektronische publicatie? eBooks via de bibliotheek, het onderzoek van TNO.

Heb je nevenfuncties in het vak? Lid van de redactieraad van *Digitale Bibliotheek*.

Je favoriete vrijetijdsbesteding? Ik denk dat internet wint.

Wat had je willen zijn als...? Een historicus die werkt vanuit Zuid-Frankrijk, al was het maar omdat dat zo lekker klinkt. <

OVERSTAP

>> **Saskia Leferink** is als commercieel directeur in dienst getreden van Ingressus. De afgelopen negen jaar was zij directeur Publieke Dienstverlening bij Bibliotheek Midden Brabant in Tilburg. Daarvoor heeft zij als onder andere als accountmanager en marketingmanager bij Pica gewerkt. Met de komst van Saskia Leferink

wil Ingressus de contacten met bibliotheken en musea in Nederland intensiveren.

>> **Margot Nicolaes** is sinds 1 juni de nieuwe directeur van DOK, de Delftse bibliotheek. Zij heeft daarmee het stokje overgenomen van **Eppo van Nispen tot Sevenaer**, die een directiefunctie start bij het CPNB. Nicolaes werkte jaren als uitvoerend

producent en hoofd productiebureau voor Rene Stokvis Producties, en was hierna werkzaam als zakelijk directeur voor televisiemaatschappijen PS Media Producties en Palazina en leidde ad interim The Jam Department. <

Saskia Leferink

Margot Nicolaes

Mail Overstaptips naar redactie@informatieprofessional.nl

PRODUCTEN EN DIENSTEN

ABONNEMENTENSERVICE

_ TUSSENPERSONEN TIJDSCHRIFTEN

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

CONSULTANCY

_ ADVIESBUREAUS

Infomare

Postbus 333
4530 AH Terneuzen
Tel 0115-608699
www.infomare.eu

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Reekx

Damsterdiep 231
9713 ED Groningen
Tel 050-3124618
Fax 050-3120592
www.reekx.nl

INFORMATIEPROVIDERS

_ HOSTS

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

OPLEIDINGEN

_ CURSUSSEN _ BIJSCHOLING

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

GO opleidingen

Postbus 164
2270 AD Voorburg
Tel 070-3512380
Fax 070-3549789
www.GOopleidingen.nl

Hogeschool van Amsterdam

/ Archiefschool

Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Tel 020-5954788
www.archiefschool.nl

PERSONEEL

_ WERVING & SELECTIE _ DETACHERING

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Randstad/ProBiblio

Opaallaan 1180
2132 LN Hoofddorp
Tel 023-5546275
www.probiblio.nl/randstad

Reekx

Damsterdiep 231
9713 ED Groningen
Tel 050-312 46 18
Fax 050-312 05 92
www.reekx.nl

SCANNEN

_ DIGITALISEREN _ MICROVERFILMING

Karmac

Pascallaan 74
8218 NJ Lelystad
Tel 0320-286969
kms.karmac.nl

SOFTWARE

Adlib

postbus 1436
3600 BK Maarssen
Tel 0346-586800
Fax 0346-561655
www.adlibsoft.com

Nedap Library Solutions

Parallelweg 2
Postbus 6
7140 AA Groenlo
Tel 0544-471111
Fax 0544 463475
www.nedaplibrary.com

Infor Library

and Information Solutions

Statenlaan 65
5223 LA 's-Hertogenbosch
Tel 073-6205222
Fax 073-6205298
www.vubis-smart.com

UITGEVERS

ProQuest

The Quorum, Barnwell Road
Cambridge CB5 8SW
United Kingdom
Tel +44-(0)-1223215512
Fax +44-(0)-1223215513
www.proquest.com

Ook een vermelding van uw bedrijf? Bel Jocelyne Koenders bij
Acquire Media op 038-4606384 of mail jkoenders@acquiremedia.nl.

A man with dark hair is leaning in and whispering into the ear of a woman. The woman has a surprised expression with wide eyes and an open mouth. She is wearing a headband decorated with pink flowers and large pearl earrings. The background is a solid dark red color.

Waar vindt u het nieuwste vaknieuws?

Brancheberichten via RSS op
InformatieProfessional.nl

Aan roddel en achterklap doen we niet.
Bij de dagelijkse nieuwsvoorziening van
InformatieProfessional wordt er niet gefluisterd.
Maar als serieus vakblad brengen wij wel
het gerichte nieuws uit de branche. *News
as it happens*, in uw feed reader.

InformatieProfessional brengt u dagelijks gratis het toegesneden vaknieuws.
Overzichtelijk en relevant. Met reactiemogelijkheid. Desgewenst per e-mail
geserveerd, tweemaal per week. Ook op de site en per RSS verkrijgbaar

**INFORMATIE
PROFESSIONAL**
vakblad voor informatiewerkers